

مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی

نشریه تازه‌های اطلاع‌رسانی و مهارت‌های اطلاع‌یابی

شماره ۵۰- پاییز ۱۳۹۹، ISSN: 1684-7989

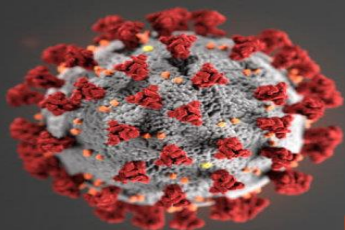
در این شماره می‌خوانید:

- ✓ کرونا و کتابخانه، دکتر زهره عباسی
- ✓ رویکردهای نوین مجموعه‌سازی منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌ها، دکتر هادی هراتی
- ✓ مگاژورنال‌ها، دنیای جدید منابع دسترسی آزاد، فرزانه فرجامی
- ✓ دانستنی‌هایی درباره کلان داده، رقیه دهستانی
- ✓ پردازش ابری و کتابخانه، آزاده صالح آبادی، زهرا قدمگاهی
- ✓ ۱۰ راهکار برای نوآوری در کار روزانه، رقیه دهستانی
- ✓ رسانه‌های اجتماعی، شهناز غلامحسین‌نژاد
- ✓ گزارش کوتاهی از برخی فعالیت‌های انجام شده در مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه در سال ۱۳۹۸، فرزانه فرجامی
- ✓ از آموزش‌های کتابخانه‌ای در دانشگاه فردوسی مشهد چقدر مطلع هستید؟، فاطمه هراتیان

◆ سردبیر: دکتر زهره عباسی

◆ صاحب امتیاز: مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی

کرونا و کتابخانه (سرمقاله)^۱

با اعلام همه‌گیری ویروس کرونا در کشور، شرایط پیش‌آمده به قدری غیرمنتظره بود که بیشتر شبیه کتاب‌ها و فیلم‌های علمی-تخیلی به نظر می‌رسید. همه تصور داشتیم که به یک جهان ناشناخته پرتاب شده‌ایم. غافلگیری ویژگی اصلی این شرایط بود. بعد از گذشت چند ماه و ناکامی در ریشه‌کن کردن زود هنگام ویروس، مشخص و مسلم شد که همه حرفه‌ها باید آماده مواجه شدن با سناریوهای مختلف باشند. دانشگاه‌ها و به تبع آنها کتابخانه‌های دانشگاهی از اولین نهادهایی هستند که در چنین شرایطی جامعه به آن چشم دوخته و نظاره می‌کند که آنها در مقابل این مساله چه می‌کنند. از آنجا که دانشگاه‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی ادعا می‌کنند که مساله محور بوده و به دنبال حل مساله هستند و کرونا یک مسئله کاملاً عینی و قابل باور برای بیشتر افراد جامعه است، لذا می‌تواند به عنوان ابزاری برای محک دانشگاه‌ها در شرایط خاص باشد. روزهای اول بیشتر بحث تصمیم‌گیری و چگونگی مواجه شدن با این مسئله مهم بود. همه بی‌تجربه بودند و خیلی تفاوت بین کشورهای مختلف از نظر شناخت و نحوه مواجه شدن با ویروس مشاهده نمی‌شد. به دلیل این که نادانسته‌ها در رابطه با ویروس زیاد است بنابراین دانشگاه‌ها نقطه امید جامعه هستند که تحقیق کنند تا ویروس را بهتر بشناسند، راه‌های مقابله با آن، داروهای احتمالی، واکسن و... بالتبع برای تحقیق نیاز به منابع اطلاعاتی هست به همین دلیل نقش کتابخانه‌ها نیز بسیار موثر است و کتابخانه‌های دانشگاهی باید نقش و رسالت خود را نشان دهند.

چه باید کرد؟

۱- آمادگی برای سناریوهای مختلف و تطبیق خود با شرایط

- تدوین پروتکل‌های بهداشتی شاید مهمترین مسئله برای هر کتابخانه‌ای است.
- سلامتی کتابداران و کارکنان
- سلامتی مراجعه‌کنندگان
- ضد عفونی منابع و دغدغه‌های مربوط به گردش منابع چاپی
- رفع نگرانی مراجعان از قوانین تمدید و جریمه دیرکرد کتاب‌های امانی
- چگونگی اطلاع‌رسانی مناسب و حداکثری
- تعریف برخی فعالیت‌ها به صورت دورکاری

^۱ دکتر زهره عباسی، رئیس مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد

۲- پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی کاربران

- نحوه درخواست منبع
- ارائه خدمات آنلاین (چت، ایمیل، شبکه‌های اجتماعی و...)
- برگزاری دوره‌های آموزشی آنلاین
- استفاده از زیرساخت‌های آموزش الکترونیک
- تهیه فیلم‌های آموزشی
- خلاقیت در ارائه خدمات متنوع و حداکثری
- استفاده از فرصت پیش آمده برای بروز خلاقیت‌ها در راستای خدمات کتابخانه‌ای

پیشنهادات

انجمن کتابداری آمریکا پیشنهاد داده است که در بسته‌های حمایتی دولت‌ها در دوران کرونا باید بحث کتاب و کتابخانه هم دیده شود.

- ۱- استفاده از تجربیات همدیگر و ایجاد فضاهای همدلی و بشردوستانه
- ۲- سرعت دادن به دیجیتالی کردن منابع در صورت امکان و با رعایت قوانین کپی رایت
- ۳- استفاده از کاربران برای تولید محتوای دیجیتال و به اشتراک گذاری آن
- ۴- ایجاد گروه‌های مجازی کتاب خوانی
- ۵- پیشنهاد موضوعات پژوهشی مرتبط با این شرایط به جامعه کتابداری
- ۶- کمک گرفتن از شرکتهای دانش بنیان در ارائه شیوه‌ها و ابزارهای ضدعفونی
- ۷- چگونگی برخورد مناسب با چالش بحث اعتبارسنجی و صحت اطلاعات توزیع شده
- ۸- ارائه خدمات پستی
- ۹- امکان‌سنجی ارتباطات بین کتابخانه‌ای و ارائه خدمات اشتراکی

رویکردهای نوین

مجموعه‌سازی منابع اطلاعاتی

در کتابخانه‌ها

کهادی هراتی، دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی،
مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمه

دنیای امروز نسبت به گذشته تغییرات فراوانی پیدا کرده است. گسترش روزافزون فناوری‌های نوین باعث تغییراتی در فعالیتهای مختلف از جمله فعالیتهای کتابخانه‌ای شده است. فعالیتهای بخش فراهم‌آوری یا مجموعه‌سازی در کتابخانه‌ها نیز دستخوش تغییراتی بوده است. علاوه بر این افزایش قیمت منابع اطلاعاتی از یک‌سو و کاهش بودجه سازمان‌های دولتی و خصوصی از جمله کتابخانه‌ها از سوی دیگر، باعث شده است که شیوه‌های سنتی تهیه منابع اطلاعاتی منسوخ و کتابخانه‌ها به سمت‌وسوی تهیه منابع اطلاعاتی با کمترین هزینه و بیشترین استفاده حرکت نمایند. در این راستا، فراهم‌آوری منابع اطلاعاتی با رویکردهای نوینی در حال وقوع است و برخی از کتابخانه‌ها به استفاده از این رویکردها روی آورده‌اند. استفاده از رویکردهای نوین مجموعه‌سازی به‌منظور صرفه‌جویی در هزینه‌ها و دسترسی سریع‌تر کاربران نهایی به منابع اطلاعاتی صورت می‌گیرد. در ادامه برخی از رویکردهای نوین مجموعه‌سازی بیان می‌گردد.

۱. تأمین منابع الکترونیکی به‌جای منابع چاپی

دنیای امروزه، دنیای دیجیتال و الکترونیک است. منابع اطلاعاتی دیگر مانند گذشته فقط به‌صورت چاپی منتشر نمی‌شوند. بسیاری از منابع اطلاعاتی در دو شکل چاپی و الکترونیکی منتشر می‌شوند. اکثر مجلات خارجی و داخلی دیگر قالب چاپی منتشر نمی‌کنند و مقاله‌ها را فقط به شکل الکترونیکی منتشر می‌کنند. کتاب‌ها نیز علاوه بر ساختار چاپی، به‌صورت الکترونیکی نیز منتشر و مبادله می‌شوند. با توجه به مشکلات عدیده چاپ در ایران و قیمت سرسام‌آور کاغذ، حتی کتاب‌های فارسی نیز در حال حرکت به سمت دیجیتالی و فروش الکترونیکی هستند.

اکثر کتابخانه‌های مختلف دنیا و برخی از کتابخانه‌های ایران دارای پایگاه‌های اطلاعاتی بوده و منابع خود را در این پایگاه‌ها ذخیره می‌کنند. استفاده از پایگاه اطلاعاتی برای دریافت مقاله‌های فارسی و خارجی در

کتابخانه‌های ایران بخصوص کتابخانه‌های دانشگاهی به یک امر کاملاً طبیعی تبدیل شده است. بخش نشریات اکثر کتابخانه‌ها شامل آرشیوی از نشریات قبلی است که به صورت چاپی تهیه می‌گردید و امروزه مجلات لاتین و فارسی به ندرت به صورت چاپی دریافت می‌شوند. حتی اگر کتابخانه‌ها تصمیم بر تهیه نشریات به صورت چاپی داشته باشند، با توجه به قطع انتشار چاپی اکثر نشریات، نمی‌توانند به فرایند سفارش چاپی ادامه دهند.

در خصوص کتاب نیز اکثر کتابخانه‌ها، در حال توسعه پایگاه‌ها و ایجاد کتابخانه دیجیتال هستند. آنگونه که مزایای عمده‌ای که پایگاه‌ها و کتابخانه‌های دیجیتال در بعد صرفه‌جویی مالی و همچنین دسترسی از راه دور دارند، باعث گسترش استفاده از آن‌ها توسط کتابخانه‌ها شده است. در حال حاضر در مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه نیز، رویکرد مجموعه‌سازی نشریات و کتاب‌ها بخصوص منابع لاتین، رویکرد تهیه منابع الکترونیکی است. به صورتی که اقدام به تهیه و تامین پایگاه‌های مختلف نشریات خارجی و داخلی برای کاربران می‌باشد به گونه‌ای که در خصوص نشریات خارجی هیچ‌گونه نشریه چاپی خریداری نمی‌شود. تامین نشریات فارسی چاپی نیز بسیار محدود شده است. در خصوص تهیه کتاب‌های لاتین نیز تاکید بر تهیه نسخه الکترونیکی از طریق سامانه سیماد (سامانه یکپارچه مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد) شده است. اما با توجه به اینکه کتاب‌های فارسی کمتر به صورت الکترونیکی منتشر می‌شوند تهیه نسخه چاپی این منابع هنوز ادامه دارد. اما با توجه به مشکلات تامین کاغذ و افزایش هزینه‌های چاپ کتاب، اخیراً برخی از ناشران از جمله سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت) به سمت انتشار کتاب‌ها به صورت الکترونیکی حرکت کرده‌اند. در این راستا پایگاه‌هایی نیز برای فروش و حتی امانت کتاب‌های الکترونیکی فارسی ایجاد شده‌اند. به نظر می‌رسد در آینده‌ای نه چندان دور تامین کتاب‌های فارسی الکترونیکی نیز در کتابخانه‌های ایران از جمله مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی انجام شود و فایل‌های آنها در پایگاه‌ها ذخیره شده تا کاربران بتوانند بدون محدودیت مکانی و زمانی از این منابع استفاده نمایند. به‌طور کلی، شواهد نشان می‌دهد تاکنون مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد در رویکرد تامین منابع الکترونیکی به جای چاپی موفق عمل نموده است.

← ۲. قرارداد با ناشران و کارگزاران تهیه‌کننده منابع الکترونیکی

در راستای تامین منابع الکترونیکی، به نظر می‌رسد کتابخانه‌ها ملزم باشند که با ناشران و یا کارگزاران و تامین‌کنندگان منابع الکترونیکی قراردادهایی را در جهت تامین منابع الکترونیکی مورد نیاز کاربران انعقاد نمایند. در مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد در این خصوص قراردادهایی با مراکز تامین منابع الکترونیکی جهت دریافت مقاله‌های نشریات فارسی و لاتین و همچنین دریافت فایل الکترونیکی کتاب‌های لاتین منعقد شده است به صورتی که کاربران مختلف کتابخانه می‌توانند در محیط دانشگاه از منابع تهیه‌شده استفاده نمایند و از هر مکان و در هر زمانی درخواست کتاب‌های الکترونیکی خود را ارسال نمایند.

← ۳. فراهم‌آوری تقاضامحور^۱

تهیه و خرید تازه‌های کتاب به صورت مراجعه به کتابفروشی‌ها و یا تهیه و خرید آنها صرفاً بر مبنای تقاضای کاربر، مناقشه‌ای است که هنوز بسیاری از کتابخانه‌ها از جمله مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد با آن درگیر هستند. از طرفی برخی کتابداران بیان می‌دارند که لازم است همه کتاب‌های جدید تخصصی و غیرتخصصی موجود در بازار که مناسب تشخیص داده می‌شوند برای کتابخانه خریداری شوند و از طرفی دیگر برخی دیگر از کتابداران خرید تقاضامحور را مبنای کار قرار داده و بیان می‌کنند باید برای خرید هر عنوان کتاب نیازی وجود داشته باشد و کتاب‌ها حتماً بر اساس نیاز و تقاضای کاربران خریداری شوند. به نظر می‌رسد در گذشته نه‌چندان دور در کتابخانه‌ها هر دو معیار تازه‌های کتاب و خرید تقاضامحور مدنظر بوده است ولی به دلیل تأمین اعتبار مناسب و عدم وجود مشکلات مالی برای کتابخانه‌ها، تأکید اصلی بر خریدهای سطح بازار و تازه‌های کتاب متمرکز بوده است. در حال حاضر با توجه به وجود مشکلات کمبود بودجه در کتابخانه‌ها، هرچند هر دو رویکرد مدنظر قرار می‌گیرد ولی به نظر می‌رسد کتابخانه‌ها بایستی به سمت تأمین منابع اطلاعاتی بر اساس تقاضای کاربران یا فراهم‌آوری تقاضامحور حرکت نمایند. با وجود مشکلات زیادی که در بحث تأمین اعتبار خرید برای کتابخانه‌های ایران مطرح است، در آینده‌ای نزدیک شاهد تأمین منابع فقط بر اساس درخواست کاربران خواهیم بود. البته اگر لازم باشد فراهم‌آوری مبتنی بر تقاضا باشد، به نظر می‌رسد به گونه‌ای برنامه‌ریزی شود تا تأمین منابع مورد درخواست کاربران در یک زمان منطقی انجام گیرد در حال حاضر سیاست مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد پشتیبانی از هر دو رویکرد است به طوری که تأمین منابع بخصوص کتاب‌ها را هم بر اساس تازه‌های کتاب موجود در بازار و نمایشگاه‌های مختلف و هم بر اساس درخواست منابع از طریق پورتال اعضا تأمین می‌نماید. به نظر می‌رسد با توجه به مشکلات ذکرشده در خصوص کمبود بودجه تأمین منابع و نیاز به افزایش شاخص هزینه- استفاده و سودمندی منابع اطلاعاتی، مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد نیز سیاست مجموعه‌سازی خود را در آینده صرفاً بر اساس نیاز و تقاضایی که برای منابع وجود خواهد داشت، پیگیری خواهد نمود.

← ۴. فراهم‌آوری مبتنی بر شواهد^۲

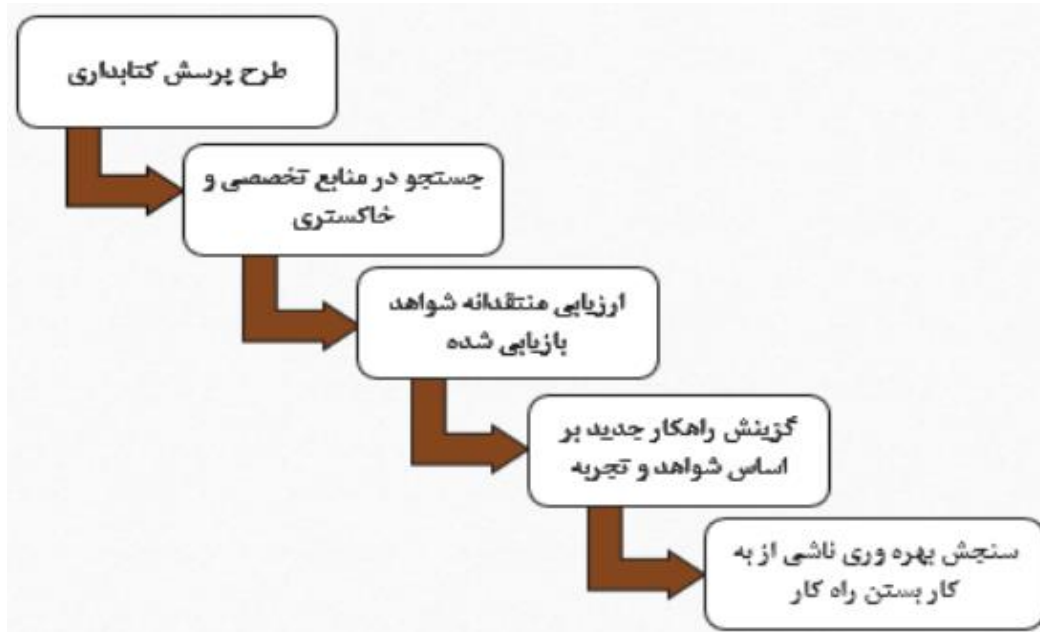
کتابداری مبتنی بر شواهد با سابقه‌ای ده‌ساله، رویکردی نسبتاً نوین در این رشته محسوب می‌شود، که بر اساس آن ابتدا کتابداران به گردآوری و تفسیر یافته‌های علمی می‌پردازند و سپس زمینه لازم را برای تلفیق دانش جدید در فعالیت‌های حرفه‌ای خود فراهم می‌آورند. به زبانی ساده‌تر، کتابداری مبتنی بر شواهد یعنی تلاش برای بهبود خدمات و عملکرد کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی از طریق پیوند میان دو عرصه نظر و عمل. به این ترتیب، هر تصمیمی که با رویکرد مبتنی بر شواهد گرفته شود، پشتوانه‌ای پژوهشی دارد و خود می‌تواند الگویی برای تصمیم‌های مشابه در شرایط مشابه باشد (منصوریان، ۱۳۸۹). بر این مبنای کتابداری

1. DDA (Demand- Driven Acquisition)
2. EBA (Evidence-Based Acquisitions)

مبتنی بر شواهد عبارت است از به‌کارگیری بهترین شواهد موجود همراه با تجربیات حاصل از کار کتابداری در عملکرد روزانه و تصمیم‌گیری‌های کتابداری در جهت ارتقای کارها و تصمیم‌گیری‌های حرفه‌ای کتابداری (زارع گاوگانی، ۱۳۹۶).

علاوه بر این، از دیدگاه الدرج^۱ (۲۰۰۲)، کتابداری مبتنی بر شواهد به دنبال ارتقای کار کتابداری با به کار بردن بهترین شواهد همراه با دیدگاه‌های واقع‌گرایانه‌ای است که از طریق تجربیات کاری در کتابداری توسعه یافته‌اند. در همین راستا، وی چارچوب نظری پنج مرحله‌ای ارائه داده است که در شکل ۱ مشاهده می‌شود.

شکل ۱: چارچوب نظری جاناتان الدرج در خصوص کتابداری مبتنی بر شواهد

با توجه به چارچوب نظری جاناتان الدرج در خصوص کتابداری مبتنی بر شواهد (شکل ۱)، در مرحله اول، پرسشی دقیق و روشن در یکی از زمینه‌های موضوعی کتابداری و اطلاع‌رسانی تدوین می‌گردد. این پرسش مبتنی بر موضوع پژوهشی که قرار است در خصوص مثلاً مجموعه‌سازی منابع انجام شود تدوین می‌شود. طرح پرسش در واقع بیان مسئله و مشکل پژوهشی است. در مرحله دوم در منابع مختلف تخصصی و خاکستری^۲ جستجوی عمیقی به‌منظور یافتن مناسب‌ترین شواهد پژوهشی صورت می‌گیرد و منابع پژوهشی مرتبط بازیابی می‌گردد. در مرحله سوم، منابع بازیابی شده به‌عنوان شواهد کتابداری مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد و اعتبار و صحت آن‌ها ارزیابی می‌شود. در راستای هدف و فعالیت کتابداری موردنظر، منابع معتبر انتخاب و تحلیل می‌گردند. در مرحله چهارم، شواهد بازیابی شده یعنی مدارک و مستندات معتبر با تجربیات موجود کتابداران در آن فعالیت، تلفیق و ترکیب شده و راهکار جدیدی به دست می‌آید که

1. Eldredge

۲. منظور از منابع خاکستری منابع کمیاب سازمان‌ها و مراکز پژوهشی مختلف است که ممکن است منتشر نشده و یا به تعداد بسیار محدودی منتشر شده باشند. و یا منابع هستند که در تعداد محدود برای اقبال خاصی از جامعه منتشر می‌شوند.

باید میزان سودمندی استفاده یا اعمال این راهکار جدید پیش‌بینی شود و در صورت مفید بودن اعمال گردد. در آخرین مرحله (مرحله پنجم)، میزان بهره‌وری ناشی از به کار گرفتن راهکار جدید مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌گیرد و در صورت داشتن نتایج مثبت می‌تواند ادامه یابد و در غیر این صورت متوقف شود. بر این اساس می‌توان با استفاده از پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص مجموعه‌سازی منابع و ارزیابی آن‌ها و کاربست تجربه کتابدار سفارش و تأمین منابع، به مجموعه‌سازی منابع کتابخانه مبتنی بر شواهد پرداخت.

← نتیجه‌گیری

تأثیر فناوری اطلاعات بر فعالیتهای کتابخانه‌ای از جمله مجموعه‌سازی از یک طرف و کاهش بودجه کتابخانه‌ها و سازمان‌ها و همچنین افزایش قیمت منابع اطلاعاتی به خصوص منابع اطلاعاتی چاپی از سوی دیگر، باعث شده است که کتابخانه‌ها در فرایند مجموعه‌سازی و تأمین منابع خود بازنگری‌هایی را انجام دهند. در این مقاله رویکردهای نوینی که کتابخانه‌ها به منظور مجموعه‌سازی منابع در راستای تأثیر فناوری اطلاعات و به منظور غلبه بر مشکلات ناشی از کاهش بودجه و افزایش قیمت منابع به کار می‌گیرند و یا به عبارتی می‌توانند به کار گیرند، بررسی گردید.

← منابع

- زارع گاوگانی، وحیده. (۱۳۹۶). آموزش و پژوهش در کتابداری مبتنی بر شواهد: یک مقاله مروری. تصویر سلامت، ۸ (۳). ۱۹۳-۲۰۲.
- منصوریان، یزدان. (۱۳۸۹). کتابداری و اطلاع‌رسانی مبتنی بر شواهد. پایگاه خبری کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران (لیزنا). سخن هفته شماره ۱. ۱۷ آبان ۱۳۸۹.
- Eldredge JD. (2002). Evidence-based librarianship: what might we expect in the years ahead? *Health Information & Libraries Journal*. 19(2): 71-7. Doi: 10. 1046/j. 1471-1842. 2002. 00369. X.

مگاژورنال‌ها،

دنیای جدید منابع دسترسی آزاد

فرزانه فرجامی، کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

مجله‌ها از عمده منابع اطلاعاتی هستند که نقش به‌سزایی در پیشرفت علوم و پژوهش‌ها ایفا می‌کنند. گسترش فناوری اطلاعات و فراهم شدن بسترهای گوناگون جهت انتشار منابع علمی ظهور مجله‌های الکترونیکی و مجله‌های دسترسی آزاد^۱ را رقم زد، در این میان نسل جدیدی از مجله‌ها با عنوان مگاژورنال‌ها در سال‌های اخیر بوجود آمده‌اند که باعث ایجاد تحولی در ارتباطات علمی شدند. این نوع منابع به صورت الکترونیکی منتشر می‌شوند و محتوای خود را در قالب دسترسی آزاد مقاله‌ها ارائه می‌دهند و متخصصان و محققان می‌توانند به صورت رایگان بدون محدودیت، به مقاله‌ها و پژوهش‌های انجام شده دسترسی داشته باشند. این منابع که با عنوان ابرمجله‌های دسترسی آزاد معرفی می‌شوند رویکرد جدیدی در ارتباطات علمی ایجاد نموده‌اند. امتیازها و ویژگی‌هایی که ابرمجله‌های دسترسی آزاد در مقایسه با انتشارات چاپی فراهم نموده‌اند محققان را به استفاده بیشتر از آنها ترغیب نموده است. کلمه مگا یا ابر که در ابتدای این واژه قرار گرفته برای تعیین اندازه مجله مورد استفاده قرار گرفته است، زیرا این مجله‌ها تعداد زیادی مقاله در حوزه‌های موضوعی مختلف را منتشر می‌کنند. در گذشته دسترسی افراد به مجله‌های علمی به صورت چاپی و از طریق پرداخت حق اشتراک امکان‌پذیر بود، اما طی سالیان اخیر، انتشار مجله‌های علمی با تغییراتی همراه بوده است. مبحث انتشار مجله‌ها به صورت آنلاین در ابتدای دهه ۱۹۹۰ میلادی با توسعه شبکه جهانی وب آغاز شد، هم راستا با این تحول رواج دسترسی آزاد و بدون محدودیت به مقاله‌ها، انقلابی دیگر در این زمینه بود (عرفان منش و مقیسه، ۱۳۹۷).

ابر مجله‌های دسترسی آزاد که در حال حاضر تعداد آنها رو به فزونی است دارای ویژگی‌هایی خاصی هستند که آنها را از مجله‌ها دیگر متمایز می‌کنند.

اولین ویژگی این مجله‌ها را می‌توان معیارهای پذیرش مقاله بیان نمود، در این مجله‌ها سردبیران و داوران بدون در نظر گرفتن معیارهای پذیرش مجله‌های تخصصی و اشتراکی مثل تاثیرگذاری، اهمیت، نوآوری، سودمندی تنها صرفاً صحت محتوای علمی مقاله را مدنظر قرار می‌دهند. به عبارت دیگر فرایند داوری و پذیرش مقاله‌ها در این مجله‌ها کوتاه است و اگر مقاله از نظر روش شناسی، مبانی نظری و رعایت اصول

¹ Mega journal or Megajournal

² Open access

علمی نگارش تایید شود صرفنظر از موضوع و اهمیت آن را چاپ می‌کنند (خدمات نیتو پیپر^۱، ۱۳۹۷). دومین ویژگی این مجله‌ها حیطة موضوعی گسترده این مجله‌ها است، آنها اغلب به صورت چندرشته‌ای فعالیت کرده و مقاله‌های گوناگون از حوزه‌های موضوعی مختلف را منتشر می‌کنند برای مثال یک مجله تمام حوزه‌های علوم، حوزه‌های پزشکی یا حتی حوزه‌های ژنتیک را در بر می‌گیرد (گروه پژوهشی اندیشمند، ۱۳۹۸).

سومین ویژگی این مجله‌ها نشر مقاله‌ها به صورت "دسترسی آزاد طلایی"^۲ می‌باشد، یعنی اغلب هزینه فرآیند پذیرش و انتشار از نویسنده یا موسسه حامی پژوهش دریافت شده و مقاله به رایگان در اختیار مخاطب قرار می‌گیرد (عرفان منش و مقیسه، ۱۳۹۷).

از دیگر ویژگی این ابر مجله‌ها انتشار آنها توسط ناشران معتبر و برجسته در سطح جهان است همچنین این مجله‌ها فقط به صورت آنلاین منتشر می‌شوند و نسخه چاپی ندارند، نرخ پذیرش و سرعت انتشار مقاله‌ها در ابرمجله‌ها نیز بالاست.

علاوه بر این ابرمجله‌ها قابلیت‌های جدید و خلاقانه‌ای را در وبسایت خود ایجاد نموده‌اند، از جمله امکان درج اظهار نظر خوانندگان در مورد مقاله، دسترسی خوانندگان به نمودارها و تصاویر، استفاده از سیستم داوری باز^۳ و استفاده از چندرسانه‌ها جهت ارائه محتوای مقاله‌های علمی (عرفان منش و مقیسه، ۱۳۹۷). اگر چه که این ابر مجله‌ها باعث رشد تولیدات علمی شده‌اند ولی از جنبه‌های مختلف توسط برخی متخصصان مورد انتقاد قرار گرفته‌اند. از جمله مواردی که مورد انتقاد قرار گرفته است شامل موارد ذیل است:

- حوزه موضوعی گسترده و فرایند داوری آسان، امکان انتشار هر نوع مقاله‌ای در این مجله‌ها را فراهم می‌کند و در اغلب موارد مقاله‌هایی که در مجله‌های با کیفیت پذیرش نگرفته‌اند، به راحتی در ابرمجله‌ها منتشر می‌شوند.

- نوع خاص داوری مقاله‌ها و دریافت هزینه انتشار از نویسندگان، همواره شائبه‌هایی را در ارتباط با کیفیت مقاله‌های منتشر شده در ابرمجله‌ها ایجاد کرده است. در این رابطه این دیدگاه وجود دارد که با توجه به اینکه تنها راهی که ناشران بزرگ ابرمجله‌ها درآمد کسب می‌کنند، دریافت هزینه انتشار مقاله است بنابراین این مجله‌ها از کیفیت لازم برخوردار نیستند، به بیان دیگر، ابرمجله‌ها به عنوان یک نوآوری که تأثیرات مخربی بر کیفیت مجله‌های علمی دارند، معرفی شده‌اند.

- ظهور و گسترش این نوع مجله‌ها زمینه ایجاد ابرمجله‌های چپاولگر^۴ را فراهم نموده است آنگونه که بسیاری از مجله‌های چپاولگر با ویژگی‌های مشابه، اقدام به پذیرش و انتشار مقاله‌های نویسندگان می‌کنند. با توجه به این امر در سال ۲۰۱۶، بی‌یورک و کتانی^۵ پژوهشی در این باره انجام دادند در این پژوهش تعداد استنادهای دو ابرمجله، با سه مجله دسترسی آزاد و سه مجله علمی چاپی مقایسه شدند یافته‌های

¹ Nativepaper Services

² Gold Open Access Model ندارد مقاله چاپ هزینه ندارد

³ Open Peer review

⁴ predatory open access journals

⁵ Bjork & Catani

آنها نشان داد که تفاوت بارزی در تعداد استنادهای دریافتی ابرمجله‌ها و سایر مجله‌های علمی وجود نداشته و لزوماً تفاوت در نوع داوری تأثیری بر استنادهای دریافتی ابرمجله‌ها ندارد (عرفان منش و مقیسه، ۱۳۹۷). در اینجا چند ابرمجله دسترسی آزاد معرفی می‌شوند.

PLOS ONE با آدرس اینترنتی <https://journals.plos.org/plosone/s/journal-information>

یکی از معروفترین ابرمجله‌های علمی دسترسی آزاد می‌باشد که از سال ۲۰۰۶ توسط Public Library of Science منتشر شد. این مجله مقاله‌ها و تحقیقات میان رشته‌ای و چند رشته‌ای در بیش از دویست موضوع در زمینه‌های علوم، مهندسی، پزشکی و علوم اجتماعی و علوم انسانی را می‌پذیرد. مقاله‌ها این مجله در نمایه نامه‌های:

AGRICOLA, BIOSIS Previews, GeoRef Chemical Abstracts Service, EMBASE, Food Science and Technology Abstracts, MEDLINE/PubMed/Index Medicus, Science Citation Index Expanded, Scopus, The Zoological Record

نمایه می‌شوند. ضریب تأثیرگذاری^۱ پلاس وان در سال ۲۰۱۷ برابر ۲.۷۶۶ بوده است (ploseone, 2020).

Scientific Reports با آدرس اینترنتی <https://www.nature.com/srep>

یکی از معروفترین ابرمجله‌های علمی دسترسی آزاد می‌باشد که انتشار آن توسط Nature Publishing Group از سال ۲۰۱۷ شروع شده است. مقاله‌ها و تحقیقات علمی را در همه زمینه‌های علوم طبیعی و بالینی منتشر می‌کند. این مجله در نمایه نامه‌ها و پایگاه‌های Web of Science, PubMed, PubMed Central, Scopus, Dimensions, Google Scholar, DOAJ and SAO/NASA ADS نمایه می‌شود. ضریب تأثیر این ابرمجله در سال ۲۰۱۸ برابر با عدد ۴/۰۱۱ می‌باشد (Scientific Reports, 2020).

BMJ Open با آدرس اینترنتی <https://bmjopen.bmj.com>

یکی از ابرمجله‌های علمی دسترسی آزاد دیگر می‌باشد که توسط موسسه BMJ British Medical Journal در سال ۲۰۱۱ منتشر شد. این مجله تحقیقات و مقاله‌ها در همه موضوعات پزشکی بالینی، بهداشت عمومی و اپیدمیولوژی را مورد بررسی و پذیرش قرار می‌دهد. این مجله از سال ۲۰۱۴ در INDEX MEDICUS و MEDLINE و SCOPUS نمایه می‌شود. ضریب تأثیر این مجله در سال ۲۰۱۷ برابر با عدد ۲/۳۷۶ می‌باشد (bmjopen, 2020).

IEEE Access با آدرس اینترنتی

<https://ieeexplore.ieee.org/xpl/RecentIssue.jsp?punumber=6287639>

یکی دیگر از ابرمجله‌های دسترسی آزاد در حوزه مهندسی می‌باشد که توسط موسسه Institute of Electrical and Electronics Engineers در سال ۲۰۱۳ راه‌اندازی شد. این مجله مقاله‌ها و پژوهش‌های علمی در زمینه‌ها و گرایش‌های مختلف همانند برق، الکترونیک، رباتیک و... را مورد پذیرش و انتشار قرار می‌دهد. این ابرمجله در سال ۲۰۱۵ به جهت بهترین و جدیدترین مجله در زمینه‌های علوم، فناوری، مهندسی و ریاضیات برنده جایزه PROSE شد و در نمایه‌نامه‌های Science Citation Current Contents

¹ Impact Factor

این مجله در سال ۲۰۱۸ عدد ۴/۰۹۸ می‌باشد (IEEE Access, 2020).
Index Expanded, Scopus, Ei Compendex, Inspec EBSCO databases, ضریب تاثیر

PeerJ با آدرس اینترنتی <https://peerj.com>

یکی از ابرمجله‌های دسترسی آزاد است که در سال ۲۰۱۳ توسط موسسه PeerJ منتشر شد. این مجله مقاله‌ها و تحقیقات در زمینه‌های زیست‌شناسی، علوم، علوم زیست‌محیطی و پزشکی را منتشر می‌کند. این ابرمجله در پایگاه‌های Google Scholar, Pubmed, Scopus, Web of Science, Europe PMC و ۱۴ نمایه‌نامه دیگر نمایه می‌شود. ضریب تاثیر این مجله در سال ۲۰۱۸ برابر با عدد ۲/۳۵ می‌باشد (PeerJ, 2020).

بنابراین به طور کلی می‌توان گفت ابرمجله‌ها رویکرد نوینی در ارتباطات علمی بوجود آورده‌اند آنگونه که در حال حاضر تعداد آنها رو به فزونی است. بدون شک این منابع به ابزاری کارآمد و قابل دسترس برای محققان و پژوهشگران تبدیل شده است و باعث ایجاد فاصله اندک بین انجام پژوهش و انتشار آن شده است. بدون تردید امکان دسترسی وسیعتر جامعه علمی به نتیجه تحقیقات منتشر شده در این ابرمجله‌ها، نقش مهمی در پذیرش بیشتر این منابع و رشد آنها خواهد داشت.

منابع و مواخذ

عرفان منش، محمد امین و مقیسه، زهره. (۱۳۹۷). ابر مجله‌ها دسترسی آزاد: مطالعه موردی ویژگی‌ها و عملکرد هشت ابر مجله بین‌المللی. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات ۳۴(۲): ۷۹۳-۸۱۵.
خدمات نیتو پیپر. (۱۳۹۸). آشنایی با مگاژورنال و معرفی مگاژورنال‌های معروف دنیای علم " برگرفته شده در تاریخ ۹۷/۵/۲۰ از <http://www.nativepaper.ir/>
گروه پژوهشی اندیشمند. (۱۳۹۸). مگا ژورنال چیست و چه تفاوتی با ژورنال‌های سنتی دارد؟ " برگرفته شده در تاریخ ۹۸/۷/۱۶ از <http://andishmandproject.com/mainPage/Article/details/> ۲۶۴

British Medical Journal BMJ. (2011) Retrieved <https://bmjopen.bmj.com>.

Institute of Electrical and Electronics Engineers (2011) Retrieved <https://ieeexplore.ieee.org/xpl/RecentIssue.jsp?punumber=6287639>

peerj (2013) Retrieved <https://peerj.com>.

Public Library of Science (2006) Retrieved <https://journals.plos.org/plosone/s/journal-information>.

Nature Publishing Group (2017) Retrieved <https://www.nature.com.srep>.

دانستنی‌هایی درباره کلان داده

ترجمه از سایت

<https://bigdata-madesimple.com/exciting-facts-and-findings-about-big-data>

رقیه دهستانی، کارشناس ارشد بخش سفارشات

مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی، دانشگاه فردوسی مشهد

امروزه درباره کلان داده چیزهای بسیاری می‌شنویم. برای بسیاری از مردم مفهوم کلان داده به معنی سیل عظیمی از داده‌ها می‌باشد. اما حقیقتاً کلان داده به چه معنا و مفهوم است؟ چه تفاوتی بین دو واژه کلان داده و مقدار عظیمی از اطلاعات وجود دارد؟ بر طبق نظریه گارتنر اطلاعات زمانی به کلان داده تبدیل می‌شود که حجم داده‌ها توسط ابزارهای پایگاه‌های معمولی قابل مدیریت نباشد. این نوشته به حقایق و یافته‌هایی جالب درباره کلان داده با نگاهی نو پرداخته است.

داده‌ها همه جا هستند.

تنها طی ۶ سال دنیای دیجیتال از ۲.۳ زتا بایت^۱ تا ۴۰ زتا بایت رشد کرده است. هر روز ما ۲.۵ کوینتیلیون^۲ بایت داده تولید می‌کنیم. بیش از ۹۰ درصد داده‌ها در دنیای امروز تنها در ۲ سال اخیر ایجاد

^۱ zettabytes
^۲ quintillion

شده است. این داده‌ها از هر کجایی آمده‌اند: حسگرهایی که برای جمع‌آوری اطلاعات آب و هوا بکار می‌روند، پست‌هایی که به سایت‌های رسانه‌های اجتماعی ارسال می‌کنیم، ویدئوها و عکس‌های دیجیتالی، خریداری گزارشات مالی، سیگنال‌های جی پی اس تلفن همراه و غیره. حجم اطلاعاتی که توسط شرکت‌های آمریکایی در هر سال تولید می‌شود تنها کافیست تا ۱۰۰۰۰ کتابخانه کنگره را پر کند.

زاگر برگ^۱ خاطر نشان می‌کند که ۱ بلیون جزء از محتوا از طریق گراف‌های آزاد فیس بوک به اشتراک گذاشته می‌شوند. فیس بوک بیش از ۱۰ میلیون عکس در هر ساعت روی صفحه می‌گذارد و تقریباً ۳ بلیون لایک هر روز به سمت فیس بوک هدایت می‌شود. گوگل هر روز بیش از ۲۴ پتا بایت^۲ از داده‌ها را مورد پردازش قرار می‌دهد. هر دقیقه ۴۸ ساعت ویدئو در یوتیوب آپلود می‌شود این مقدار برابر با ۸ سال محتوا در هر روز می‌شود.

۷۰ درصد داده‌ها توسط افراد ایجاد می‌شود اما شرکت‌ها مسئول ذخیره و مدیریت ۸۰ درصد داده‌ها می‌باشند.

۸۸ درصد داده‌ها نادیده گرفته می‌شوند.

بر طبق مطالعه تحقیقاتی فارستر^۳، اغلب شرکت‌ها صرفاً ۱۲ درصد داده‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند و اغلب ۸۸ درصد داده‌ها نادیده گرفته می‌شود. کمبود ابزارهای تحلیلی و همچنین انبوه سیلوهای داده‌های واپس زده دو عامل مهمی است که باعث می‌شود شرکت‌های بزرگ حجم بزرگی از داده‌هایشان را در نظر نگیرند. فارستر خاطر نشان می‌کند حقیقت ساده اینست که چه اطلاعاتی ارزشمند است و چه اطلاعاتی بهتر است صرف نظر شود.

داده‌های ساختار یافته در برابر داده‌های غیر ساختاری

رده بندی داده‌ها، همانطور که خدمات مشاوره‌ای TCS محدود کرده است بر این اساس است که چه تعداد از داده‌های شرکت‌ها ساختار یافته و یا غیر ساختاری هستند و یا چه مقدار از داده‌ها درون سازمان بوجود آمده است و چه مقدار بیرون سازمان. بر اساس نتایج تحقیقات ۵۱ درصد داده‌ها ساختار یافته و ۲۷ درصد غیر ساختاری و ۲۱ درصد هم نیمه ساختاری هستند. کمتر از یک چهارم داده‌ها نیز بیرون سازمانی هستند.

رونق و شکوفایی مشاغل، اما کاهش مهارت‌ها

در سال ۲۰۱۵، ۴.۴ میلیون از مشاغل تکنولوژی اینترنت بصورت جهانی بر اساس کلان داده ایجاد شده است و ۹.۱ میلیون از این مشاغل IT در ایالات متحده شکل گرفته است. هر عملکرد وابسته به کلان داده ۳ شغل دیگر برای ۳ نفر در بیرون از حوزه IT ایجاد می‌کند بنابراین ظرف ۴ سال آینده، ۶ میلیون شغل توسط اقتصاد اطلاعات ایجاد خواهد شد. اما چالش چیست؟ مهارت و تخصص کافی در این صنعت وجود ندارد. در سال ۲۰۱۸ آمریکا به تنهایی توانست با این کاهش مقابله کند. ۱۴۰۰۰۰ تا ۱۹۰۰۰۰ افراد با

¹ Zuckerberg

² petabytes

³ Forrester

مهارت های تحلیلی عمیق به همان خوبی ۱. ۵ میلیون مدیر و تحلیل گر کلان داده‌ها توانستند در تصمیم‌گیریهای موثر شرکت کنند.

طبق آمار سایت شغلیابی مربوط به تکنولوژی (دیک^۱) متخصصان متقاضی برای حرفه‌های مهندسی و تکنولوژی و تخصص‌های NoSQL سال به سال در حال رشد ۵۴ درصدی است و مشاغل مربوط به مهارت کلان داده تنها در ماه آوریل رشد ۴۶ درصدی داشته است. مشابه این جریان تخصص‌های حرفه‌ای هادوپ^۲ و پایتون^۳ به ترتیب بیش از ۴۶ درصد و ۱۶ درصد بوده است.

📄 کلان داده به معنی کلان پول است.

طبق آمار مدیس^۴ (فراهم آورنده جهانی خدمات پرسنلی تکنولوژی اینترنت)، دانشمندان داده، بسیار مورد تقاضا هستند اما تعداد کمی را شامل می‌شوند و در نتیجه حقوق شش رقمی سخاوتمندانه‌ای برای افراد با مدرک دکترا و تجربه کاری در حوزه کلان داده در نظر گرفته می‌شود.

طبق آمار رسمی شرکت بورک و مرکز^۵ (این شرکت افراد با تخصص‌های داده بالا را به مشاغل مهم پیوند می‌زند)، حقوق پایه برای کارمند متخصص کلان داده ۱۲۰۰۰۰ دلار و برای مدیر در این زمینه ۱۶۰۰۰۰ دلار در ماه است. این ارقام بر اساس مصاحبه‌ها با بیش از ۱۷۰ متخصص داده در پایگاه استخدامی شرکت بورک و مرکز می‌باشد. اگرچه واحد سنجش حقوق متخصصان داده نشان می‌دهد که حقوق این افراد در آسیا و اروپا بطور قابل ملاحظه‌ای پایین می‌باشد.

📄 کیفیت داده

بیش از نیمی از رهبران تکنولوژی اینترنت (۵۷ درصد) و متخصصان این حوزه (۵۲ درصد) گزارش می‌دهند که آنها همیشه نمی‌دانند که چه کسی منبع داده اطلاعاتی می‌باشد. اگر یک نفر نداند که منبع اصلی داده چیست کیفیت آن نیز نادیده گرفته می‌شود و ارزشی برای آن نیست. منابع متفاوت و گوناگونی از داده‌ها با یکدیگر ترکیب می‌شود تا در پروژه‌های بزرگ بکار متخصصان بیاید، اطمینان از دقت و کیفیت این داده‌های اطلاعاتی برای دستیابی به موفقیت، امری حساس و بحرانی است.

📄 کلان داده رشد نرم افزار را ایجاد می‌کند.

در آخرین گزارش ردیابی نیمه سالانه جهانی نرم‌افزار، شرکت داده‌های بین‌المللی (IDC) پیش‌بینی کرد، که تجارت جهانی نرم‌افزار سالانه ۵. ۹ درصد طبق پول رایج آمریکا رشد داشته است. IDC معتقد است که میزان رشد سالانه نرم افزار طی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۸ نزدیک به ۶ درصد بوده است. میزان رشد نرم‌افزار در سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۸ در آسیا به جز ژاپن، آمریکای لاتین، و شرق مرکزی، آسیای میانه و آفریقا ۵. ۸ بوده است. در حالیکه در شمال آمریکا، اروپای غربی و ژاپن این میزان رشد ۵. ۹ درصد می‌باشد.

¹ dice

² Hadoop

³ Python

⁴ Modis

⁵ Burch Works

بصری ساختن داده‌ها مورد تقاضا است.

کار بصری ساختن بسیار مورد تقاضا است چون کار تحلیل داده‌ها را بسیار آسان می‌کند. طبق گزارش اداره اطلاعات هفتگی، تحلیل و ارزیابی مدیریتی، تقریباً نزدیک به ۴۵ درصد از ۴۱۴ پرسشنامه را شامل می‌شود. در پرسشنامه "چالش‌های کار آسان با نرم‌افزارهای پیچیده برای کاربران با مهارت‌های تکنیکی کمتر" دومین مانع برای پذیرش تولیدات تحلیلی، مورد استناد قرار گرفته است. سایت Match.com یک نرم‌افزار با چشم‌انداز بسیار زیبا طراحی کرده است و با این کار قابلیت‌های تحلیل را در دسترس استفاده کنندگان قرار می‌دهد که فقط مخصوص متخصصان خاص یا تحلیل‌گران نخبه نیست.

پردازش ابری و کتابخانه

◀ آزاده صالحی و زهرا قدمگاهی

کارشناسان مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمه

پردازش ابری یا "پردازش انبوه" یک فناوری جدید است که به تازگی از طرف شرکت‌های مختلف از جمله: مایکروسافت، گوگل، آمازون و آی بی ام عرضه شده است. در این سیستم به جای نصب چندین نرم افزار بر روی چند رایانه، تنها یک نرم افزار، یک بار اجرا و بارگذاری می‌شود و تمامی افراد از طریق یک خدمات بر خط (online services) به آن دسترسی پیدا می‌کنند. به این پروسه "پردازش ابری" یا در اصطلاح Computing Cloud می‌گویند.

موسسه ملی فناوری و استانداردها رایانش ابری را این گونه تعریف می‌کند: "رایانش ابری مدلی است برای فراهم کردن دسترسی آسان از طریق شبکه به مجموعه‌ای از منابع پردازشی قابل تغییر و پیکربندی براساس تقاضای کاربر(مثل: شبکه‌ها، کارسازها، فضای ذخیره سازی، برنامه‌های کاربردی و سرویس‌ها) که این دسترسی بتواند با کمترین نیاز به مدیریت منابع و یا نیاز به دخالت مستقیم فراهم کننده سرویس به سرعت فراهم شده یا آزاد گردد.

رایانش ابری، متشکل از پنج ویژگی اصلی، سه سطح سرویس‌دهی و چهار مدل به کارگیری است. سطوح مختلف سرویس‌دهی رایانش ابری شامل لایه‌های زیرساخت به عنوان سرویس، بستر به عنوان سرویس و نرم افزار به عنوان سرویس است و مدل‌های به کارگیری آن شامل مدل‌های ابر عمومی، خصوصی، انجمنی و ترکیبی می‌باشد. ویژگی‌های اصلی رایانش ابری را نیز می‌توان موارد زیر دانست:

- داشتن مدل استفاده‌ی مبتنی بر تقاضا و بی نیاز از انجام تعامل با فراهم کننده جهت دریافت سرویس
- دسترسی به شبکه گسترده

- قابلیت تغییر سریع میزان منابع در حین سرویس‌دهی یا به عبارتی فراهم کردن منابع پردازشی به صورت پویا

- سرویس قابل اندازه‌گیری و یا به عبارتی پرداخت به میزان استفاده

- استفاده از منابع به صورت اشتراکی و همچنین دسترسی فراگیر و مستقل از مکان به مجموعه گسترده‌ای از منابع

- خدمات محور بودن.

هریس عقیده دارد ابر یا رایانش ابری به استفاده از سرورهای اینترنتی به منظور استفاده از برنامه‌های کاربردی، امکانات ذخیره‌سازی و نیروی رایانش توسط دستگاه‌های رایانشگر کوچکتری اطلاق می‌گردد که به شبکه متصل هستند.

هارتیج نیز بر مبنای تعریف رایانش ابری از دیدگاه کاربران اعم از افراد عادی یا سازمان‌ها بیان می‌دارد که با رایانش ابری دریافت کنندگان خدمات، دیگر دغدغه تهیه و مدیریت سخت افزارها و نرم افزارهای مربوط را نخواهند داشت.

براساس آنچه از تعاریف فوق استنباط می‌گردد، می‌توان هستی‌شناسی رایانش ابری را فراهم کردن امکانات نرم افزاری و سخت افزاری توسط یک ارائه دهنده خدمات و تحویل آن توسط شبکه به کاربران اعم از اشخاص و سازمان‌ها دانست به نحوی که خود کاربران در کل نیازی به پرداخت هزینه‌های تامین این خدمات نداشته باشند و شامل خدماتی چون انواع نرم افزارها و امکانات سخت افزاری رایانش، ذخیره‌سازی و... می‌گردد.

چهار گرایش عمده را می‌توان در فناوری اطلاعات و ارتباطات نام برد که با یکدیگر در پدیده رایانش ابری تلاقی می‌کنند. این چهار گرایش عمده عبارتند از مجازی سازی، گسترش سرویس دهی براساس نیاز، ارائه خدمات اینترنتی و نرم افزارهای دسترسی آزاد.

انواع رایانش ابری براساس خدمات

- زیرساخت به عنوان سرویس laas

این سرویس با فراهم کردن توان پردازشی، شبکه‌ها، فضای ذخیره‌سازی و منابع پایه‌ای رایانشی، نیاز مشتری را به خرید سخت افزارتجهیزات مختلف شبکه از بین می‌برد. بدین صورت کاربر قادر است سیستم

عامل یا نرم افزارهای مورد نظر خود را در زیر ساخت ابر قرار داده، پردازش کرده یا از آنها استفاده کند. باید یادآور شد که در این سرویس کاربر کنترل بیشتری نسبت به زیر ساخت دارد. یکی از معروف ترین انواع این سرویس، خدمات رایانش ابری EC2 شرکت آمازون است.

- بستر به عنوان سرویس Paas

به کمک این سرویس مشتری این امکان را دارد که نرم افزار خریداری شده یا ساخته شده توسط خود را روی بستر ابری قرار دهد و آن را کنترل و تست کرده یا تغییر دهد. همچنین شرکت‌های ارائه دهنده ی این سرویس، نرم افزار را جهت ایجاد بستر مناسب برای برنامه نویسی در اختیار مشتری قرار می‌دهند. در این حالت تنها محدودیت مشتری عدم نظارت بر زیر ساخت زیرین، شبکه یا سرویس دهنده هاست. به وسیله‌ی این سرویس دیگر نیازی به خریداری سرویس دهنده ی اختصاصی و گران قیمت نیست. شرکت گوگل با سرویس App Engine نمونه‌ای از این خدمات را عرضه می‌کند. همچنین مایکروسافت نیز اخیراً Azure Platform را به عنوان بستری برای رایانش ابری معرفی کرده است.

- نرم افزار به عنوان سرویس SaaS

این سرویس بنا به درخواست کاربر، به صورتی ارائه می‌شود که پردازشی منفرد از یک نرم افزار در محیط ابر اجرا می‌شود و می‌تواند همزمان به چندین کاربر نهایی سرویس دهی کند. به کمک این سرویس دیگر نیازی به نصب نرم افزار روی رایانه ی مشتری نیست و باعث تسهیل در پشتیبانی می‌شود، زیرا نرم افزار تنها روی یک سرویس دهنده ی مرکزی نصب شده و توسط آن اداره می‌شود. جهت به روز رسانی نرم افزار نیز تنها نرم افزار سرویس دهنده نیاز به ارتقا دارد. بزرگ ترین مزیت این سرویس، دسترسی دائمی کاربر به نرم افزار در هر نقطه، به وسیله ی بستر اینترنت است. Google Docs, Online Photoshop, Sales force و CRM را می‌توان مثال‌های خوبی از این شیوه دانست.

انواع رایانش ابری بر اساس آرایش و توسعه

- ابر خصوصی

این گونه ابر به طور خاص برای یک سازمان در نظر گرفته شده است که متعلق به همان سازمان است و توسط خود آن مدیریت و هدایت می‌شود و به نیازهای خاص آن سازمان پاسخ می‌دهد. در این شرایط این ابر حاوی کلیه نرم افزارها، برنامه‌های کاربردی سودمند و سایر امکاناتی است که از طریق شبکه در اختیار کارکنان آن سازمان یا مشتریان احتمالی آن قرار می‌گیرد.

- ابر جمعی

تاسیسات ابر جمعی برای پاسخگویی به نیاز خاص اجتماعی از شرکت‌ها و مصرف کنندگان که دارای اشتراکاتی هستند، تدارک دیده می‌شود. این ابر متعلق به تعدادی از سازمان‌هاست که بنا به دلایلی از جمله ملاحظات مشترک ترجیح می‌دهند از یک ابر استفاده کنند. در این حالت مالکیت و مدیریت ابر به عهده یکی از آنها و یا همه آن هاست.

- ابر عمومی

تجهیزات این ابر برای استفاده عموم مردم و سازمان‌ها اعم از خصوصی، دولتی، آموزشی وغیره به کار گرفته می‌شود. مالکیت و مدیریت آن را هر کدام از سازمان‌های فوق الذکر می‌توانند بر عهده داشته باشند که

منوط به توافق میان آن سازمان‌ها و شرکت فراهم کننده تاسیسات است.

- ابر ترکیبی

ابر ترکیبی و یا پیوندی حاصل ترکیب شدن دو یا چند نوع ابر مشخص ذکر شده با یکدیگر است که توسط فناوری‌هایی که استانداردسازی‌ها و سازگاری‌های لازم را انجام می‌دهند، در شرایطی قرار دارند که اطلاعات را میان خود رد و بدل می‌کنند. در بسیاری موارد سازمان‌ها تمایل دارند در زمان اوج مصرف و یا برای کاربردهای خاص با پیوند میان ابر متعلق به خود و ابر عمومی از مزایای این نوع ابر بهره برداری کنند.

مزیت‌های رایانش و ذخیره‌سازی ابری

مزیت رایانش ابری و ذخیره‌سازی ابری به صورت خلاصه در اینجا آورده شده است:

- ۱) خدمت محور
- ۲) تحمل پذیری خطا
- ۳) چند جنبه‌ای
- ۴) مجازی‌سازی
- ۵) مدیریت داده
- ۶) هزینه راه اندازی ناچیز
- ۷) مقیاس پذیر
- ۸) استقلال از وسیله
- ۹) تداوم و قابلیت اعتماد

پردازش ابری و کتابخانه‌ها

ادبیات رایانش ابری به طور اختصاصی در کتابداری و اطلاع‌رسانی چندان غنی نیست؛ ولی در کل می‌توان سالهای ۲۰۱۰ و به ویژه ۲۰۱۱ را به عنوان زمان اقبال اطلاع رسانی به این مدل دانست. قطعا هر تغییر اساسی ای که در فناوری‌ها و مدل‌های ذخیره بازیابی اطلاعات حاصل شود مورد توجه رشته قرار خواهد داشت. در آثاری که در ارتباط با این پدیده به رشته تحریر درآمده است، اشکال گوناگون بهره مندی کتابخانه‌ها از سرویس‌های مبتنی برابر بررسی گردیده و تلاش شده است مشخص گردد کتابخانه‌ها چه کاربردهایی را می‌توانند از این مدل استخراج کنند. خدمات راه دور کتابخانه‌ها و تاثیری که از این مدل می‌پذیرد به عنوان نمونه‌ای از این مطالعات است. مواردی از قبیل ساده‌تر شدن مدیریت اطلاعات شخصی و غیر شخصی با توجه به اینکه تمام لوازم و اطلاعات در یک جا گردآوری می‌گردد، امکان بازبینی منابع برای کتابداران در هر مکان، و امکان همکاری کتابخانه‌ها در پروژه‌ها و ارائه خدمات به جای کار جزیره‌ای، سریعتر شدن پاسخ کتابخانه به کاربر از طریق سنجش و بروز کردن سیستم‌های اطلاعاتی جهت فراهم کردن نیاز کاربران، ساده تر شدن تهیه نسخه پشتیبان و تکثیر را از مزایای ورود این مدل به کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی می‌توان برشمرد.

آنچه در مدل ابری برای کتابداران و اطلاع رسانی قابل تامل است این نکته است که فناوری ابری نخستین بار در دنیای تجارت نبوده که رخ نموده است بلکه در دنیای خدمات عمومی و با خدماتی چون فیس بوک و

فلیکر ظهور یافته است.

در واقع هرگونه تغییر در الگوهای رفتاری کاربران در ذخیره و بازیابی اطلاعات و منابع، تحت تاثیر مدل‌های ابری نمی‌تواند از چشم پژوهشگران این رشته دور بماند. آن چیزی که در اینجا مورد نظر است ارائه خدمات به کاربران مبتنی بر مدل‌های رایانش ابری بوده است، بدین ترتیب که کتابخانه‌های موجود از این مدل برای ارائه و تحویل خدمات به کاربران بهره‌گیرند و یا به همکاری با یکدیگر بپردازند.

کتابخانه‌های ابری آینده از لحاظ ماموریت و جامعه کاربران می‌توانند شباهت‌های فراوانی با کتابخانه‌های امروزی داشته باشند. به عنوان مثال می‌توان از کتابخانه ملی انتظار داشت که براساس ماموریت و جایگاه خود به عنوان کتابخانه مادر تامین‌کننده خدمات ابری برای جامعه کتابخانه‌های کشور باشد. بنابراین اشکال گوناگونی چون تاسیسات سخت افزاری به عنوان خدمات، نرم افزار به عنوان خدمات و... هر کدام می‌توانند برای این کتابخانه و مشتریانش که علاوه بر افراد، سایر کتابخانه‌ها را نیز شامل می‌شود، مورد توجه باشد. در چنین حالتی ابر جمعی به عنوان ابری که مدیریت آن برعهده کتابخانه مادر است را می‌توان مدلی برای این کتابخانه‌های ابری تعریف می‌شوند متفاوت خواهد بود. این کتابخانه‌ها نیز می‌توانند براساس ماموریت و جامعه مخاطب، خود مالک ابر و یا از دریافت کنندگان خدمات ابری باشند که با سازمان کتابخانه‌ای به مشتریان خود خدمات ارائه می‌دهند. در این مدل، کتابخانه به عنوان واسطه میان ارائه دهندگان خدمات ابری و مشتریان عمل خواهد کرد.

در میان انواع خدماتی که این کتابخانه‌ها به مشتریان خود در تمام نقاط جهان ارائه می‌کنند امکانات حافظه‌ای مانند میزبانی سخت افزاری کتابخانه‌ها و مجموعه‌های شخصی، امکانات نرم افزاری، امکانات میزبانی شبکه‌های اجتماعی به عنوان پیوند دهنده گروه‌های کاربران در تالارهای گفتگوی کتابخانه و دسترسی به منابع اطلاعاتی سازماندهی شده را از اشکال ارائه خدمات آنلاین می‌توان متصور شد.

سرویس‌های کتابخانه‌ای در محیط ابری

در این گونه از کتابخانه ابری، کتابخانه راسا به عنوان ارائه دهنده خدمات ابری و مدیر ابر مطرح می‌گردد. مدل ابر به کار گرفته شده در کتابخانه به عنوان ابر، دارای چهار گونه ابر خصوصی، ابر اجتماعی، ابر پیوندی و ابر عمومی است.

کتابخانه ابری خصوصی، کتابخانه‌ای است که یگانه مالک ابر است. در این مدل پیشنهادی، کتابخانه مالکیت و مدیریت ابر را که عبارت از تجهیزات سخت افزاری زیر بنائی و نرم افزاری است، برعهده دارد. خدمات این کتابخانه به جامعه به نسبت محدودتری که مشتریان ابر محسوب می‌شوند ارائه می‌گردد.

در مدل پیشنهادی کتابخانه ابری جمعی تعدادی از سازمان‌ها و نهادها می‌توانند از مشارکت کنندگان در مدیریت و مالکیت کتابخانه ابری باشند. در این مدل کتابخانه خود از ابر تشکیل شده که مدیریت آن برعهده یک یا چند سازمان بهره‌ور است. این سازمان‌ها به دلیل علائق و نیازهای مشترک به سرمایه‌گذاری و خرید تجهیزات ابری و طراحی کتابخانه ابری خود علاقمند شده‌اند.

مدل پیشنهادی کتابخانه ابری پیوندی، کتابداران و اطلاع‌رسانان را سرشار از ایده‌های نو خواهد کرد. کتابخانه ابری پیوندی به معنای پیوند میان کتابخانه ابری با کتابخانه‌های ابری دیگر و سایر ابرها خواهد

بود. آنچه کتابخانه‌های ابری را مشتاق به هم پیوستن می‌کند از آنچه در دنیای رایانش ابری بررسی شد یعنی پیوند میان ابرهای خصوصی و عمومی در زمان اوج مصرف رایانشی، بسیار فراتر خواهد رفت. عامل اصلی جذابیت آن، هم افزایی‌های ناشی از اشتراک منابع و سایر اشکال همکاری‌های میان کتابخانه‌ای است. پیش بینی می‌شود مجموعه سازی، امکانات دسترسی، سازماندهی، خدمات ارجاعی و بسیاری از فعالیت‌های کتابخانه‌ای در دنیای کتابخانه ابری پیوندی با فضای بسیار جدیدی مواجه خواهند بود. پیوند میان ابرها بسیار فراتر از تصورات ما از همکاری میان کتابخانه‌ها، امکانات همکاری‌های ملی و بین‌المللی را میان کتابخانه‌ها و سازمان‌ها فراهم خواهد کرد.

کتابخانه ابری به عنوان واسط میان ابر و کاربر

در این مدل پیشنهادی، کتابخانه ابری خود مشتری شرکت ارائه‌کننده ابر است و از امکانات رایانش ابری برای طراحی ساختار خود، سازماندهی تشکیلات و منابع خود، امکانات عضویت و اشتراک برای اعضا، ارائه خدمات کتابخانه‌ای و... استفاده می‌کند. در این مدل کتابخانه ابری عمدتاً مشتری دو گونه‌ی ابر اجتماعی و یا ابر عمومی خواهد بود و از فضا و امکانات موجود در این دو گونه ابر بهره خواهد برد. اما مدل ابر خصوصی در این حالت تنها زمانی برای طراحی این کتابخانه کاربرد دارد که یک سازمان دارنده ابر خصوصی علاقمند باشد که امکانات خود را در اختیار طراحی کتابخانه‌ای ابری قرار دهد که اختصاص به خود آن سازمان داشته باشد.

در مدل کتابخانه ابری واسطه‌ای، کلیه اشکال خدماتی که توسط ابر به کاربران ارائه می‌گردد، توسط کتابخانه در قالب خدمات کتابخانه‌ای قابل ارائه است. در این الگو کتابخانه مالکیت و مدیریت ابر را به عهده ندارد.

فعالیت‌های کتابخانه‌ها در محیط ابری

عمومی:

- خدمات از راه دور
- تمرکز داده‌های کتابخانه‌ای
- خدمات متمرکز و ملی یا منطقه‌ای و اشتراک منابع (برای کتابخانه ملی)
- پردازش سریع اطلاعات
- دسترسی سریع به اطلاعات
- تعامل راحت‌تر با کاربران

خصوصی:

- سرویس جستجوی یکپارچه می‌تواند پاسخ کاربران منابع کتابخانه را از طریق یک جستجوگر با کیفیت بالا پاسخ دهد.
- سرویس دسترسی بی‌درنگ می‌تواند از طریق یک ابر عمومی به اشتراک گذاشته شده توسط کتابخانه‌ها ظرفیت ذخیره‌سازی بی‌نهایتی برای کتابخانه‌ها به ارمغان بیاورد.

- سرویس شناسایی یا آگاهی با استفاده از تاسیس ابر عمومی مشترک می‌تواند به میزان فراوانی به صرفه جویی در نیروی انسانی و منابع یاری رساند.
- سرویس تمامی مردم: منابع مشترک کتابخانه‌ها بر روی اینترنت برای عموم مردم در اختیار است.
- خدمات مدیریتی در کتابخانه‌ها

نتیجه‌گیری

ذخیره‌سازی ابری، مدلی از فضای ذخیره‌سازی آنلاین شبکه‌ای است که در آن داده‌ها در حافظه‌های مجازی ذخیره‌سازی می‌شود. افرادی که نیاز دارند داده‌هایشان میزبانی شود، فضای ذخیره‌سازی را دریافت می‌کنند و یا با پرداخت هزینه‌ای تهیه می‌کنند و آن را برای نیازهای خویش به کار می‌برند. رشد و گسترش پردازش ابری در کتابخانه‌ها می‌تواند خدمات ارائه شده توسط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی را گسترش دهد.

با به کارگیری شیوه‌های جدیدی از ذخیره‌سازی ابری می‌تواند نحوه ذخیره‌سازی و بازیابی داده‌ها را تغییر دهد و هزینه‌هایی که برای پردازش داده‌ها صرف می‌شود را کاهش دهد.

مدل رایانش ابری به عنوان مدل غالب دنیای خدمات اطلاعاتی بر کتابخانه به عنوان یک نهاد خدمات اطلاعاتی تاثیرات گوناگونی بر جای خواهد گذاشت که می‌توان طیفی را از بکارگیری ابر در ارائه خدمات از راه دور تا طراحی و پیاده‌سازی کتابخانه‌هایی که به طور کامل از مدل‌های گوناگون رایانش ابری تبعیت می‌کنند را در نظر گرفت.

می‌توان کلیه اشکال و مدل‌های رایانش ابری را چه از نظر نوع خدمات و چه از نظر نحوه آرایش و توسعه برای کتابخانه ابری مورد استفاده دانست اما این نوع کتابخانه و طراحی خاص آن براساس کاربرد، ماموریت‌ها و جامعه مشتریان و میزان منابع مالی است که نحوه بکارگیری هر مدل و یا ترکیب میان آنها را مشخص خواهد کرد.

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- قبادپور، وفا؛ نقشینه، نادر؛ و ثابت پور، افسون (۱۳۹۲). از رایانش ابری تا کتابخانه ابری: ارائه پیشنهاد طراحی کتابخانه با الگوی رایانش ابری. پردازش و مدیریت اطلاعات، ۲۸ (۴) صفحه...
- ۲- جعفری هرندی، مجتبی (...). پردازش ابری. فصلنامه رهاورد نور. ۲۶ (۴۳)
- ۳- موانع پیاده‌سازی رایانش ابری (۱۳۹۷). فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات. ۲۹ (۲)
- ۴- احمدی، محمدرضا؛ آریانیان، احسان. استانداردهای فنی و ابعاد حقوقی رایانش ابری در ایران، تهران: نیاز دانش ۱۳۹۲ ص. ۳۵-۳۶

۱۰ راه برای نوآوری در کارروانه

◀ رقیه دهستانی کارشناس ارشد بخش سفارشات
مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد

اغلب همه ما در کار و زندگی روزانه دوست داریم فرصتی برای خلاقیت و نوآوری داشته باشیم. این در حالیست که ما خودمان را درگیر عوامل خارج از کنترل در محیط کار احساس می‌کنیم. ممکن است سازمان و یا شرکت محل کار شما مخالف ریسک باشد و تمایل به ادامه نقش خود به شکلی مطمئن و ایمن داشته باشد، یا اهداف شما بطور دلهره‌آوری متهورانه و شجاعانه به نظر بیاید و یا اجرایی کردن لیست پیشنهادات شما نا ممکن و محال باشد.

اگرچه ممکن است بیشتر این عوامل درست باشد اما ترفندهایی هم وجود دارد که اغلب هر کسی می‌تواند با پذیرش و بکارگیری آنها ماهیچه‌های خلاقیت و نوآوری را تقویت و آماده کار کند. درست مثل گروه ماهیچه‌های خودتان که هر چه بیشتر تمرین کنید در نتیجه قوی تر، بهتر و توقف ناپذیر به کار ادامه خواهد داد. در این مقاله ۱۰ روش به شما معرفی می‌شود تا در حرفه خود به شکل آسان‌تری خلاقانه عمل کنید.

۱- شروع برگزاری جلسات به شکل ایستاده

تمامی انرژی شما وقتی در حالت ایستاده هستید تغییر می‌کند. تعجبی ندارد که تمام انرژی یک جلسه نیز به همین شکل تغییر کند. یکی از جلسات خود را به شکل ایستاده تغییر وضعیت داده و برگزار نمایید، سپس سرعت، اشتیاق و شدت عمل را مشاهده خواهید کرد. همه به شکل سریع‌تری حرکت و تکاپو خواهند داشت و بیشتر عمل محور بوده و تیم را به حرکت و تکاپو وا می‌دارند. اگر می‌خواهید نظر رئیس خود را برای اطمینان به این کار جلب کنید این مقاله را به وی ارجاع دهید.

۲- از محیط اطراف خود الهام بگیرید.

هر زمان چیزی از محیط اطراف پیرامون و دنیای پهن‌تر نظر شما را جلب کرد آن را به نمایش بگذارید. آن مورد می‌تواند هر اکتشافی باشد: یک آگهی شگفت انگیز در یک مجله، یک منوی غذایی نامعمول، یا حتی یک ایمیل با کیفیت نوشتاری بالا که باعث خنده شما می‌شود. هر چه بر انگیزاننده‌تر، بهتر! اگر فضایی روی

دیوار نزدیک خود دارید محلی را برای نمایش هر چیز در نظر بگیرید. یا اگر در فضای کار خود با سیستم باز کار می‌کنید و فضای دیوار کم است می‌توانید ایده خود را بصورت مجازی در سایت Pinterest ثبت کنید.

۳- یک دوست برای خود انتخاب کنید.

نوآوری و ابداع کمتر در خلاء اتفاق می‌افتد. دوستی را انتخاب کنید که با او راحت و صمیمی هستید و خودتان را جوابگوی یکدیگر بدانید. او را تشویق کنید تا سعی کند چیزهای جدید را آزمایش کند شاید یک مکان تازه برای ناهار، بیان یک نظر به شیوه‌ای غیر معمول، اشتراک مقالات الهام بخش، یا فقط انجام بعضی روش‌های از مد افتاده بارش فکری. بهتر و آسان‌تر است که با هم باشید.

۴- پروژه‌های کوچک انتخاب کنید.

ما غالباً فکر می‌کنیم که ایده‌ها و نظرات باید همیشه بزرگ و دارای قابلیت تغییر اساسی باشد. اما اغلب انبوهی از ایده‌های کوچک و نظرات بدیع جمع می‌شود تا یک تغییر اساسی بزرگ اتفاق بیفتد. فواید یک جدول کوچک از خلاقیت‌ها بسیار فراوان است. این ایده‌های کوچک نه فقط بسیار سریع اتفاق می‌افتد و بدون قیل و قال است بلکه همچنین علاقه و توجه تیم و سازمان شما را نیز جلب می‌کند و بنابراین بستری می‌سازد برای پروژه‌های نو آورانه بزرگتر و پر مغزتر تا با علاقه دنبال شود. سعی کنید انبوهی از چیزهای کوچک را تغییر دهید، مثلاً چگونه پایان برنامه کاری ایمیل هایتان را اعلام کنید، چگونه به خودتان برای کار خوبتان پاداش دهید، یا چگونه جلسات را شروع کنید.

۵- به فرضیات خود تلنگر بزنید.

همه ما چشم بسته و با مهارت قادر به انجام کارهای زیادی هستیم. این بخشی از آنچه‌ی است که باعث پیشی گرفتن ما از بقیه می‌شود. در طی یک روز کاری تمام وظایفی را که بدون فکر انجام می‌دهید مشخص کنید. لحظه‌ای بیندیشید که چگونه می‌توانید به شیوه‌ای متفاوت این کارها را به انجام رسانید. گاهی اوقات به نتیجه نخواهید رسید (چک کردن دوباره جزئیات کاری در اغلب موارد بهترین راه برای غلط گیری می‌باشد). اگر چه اغلب ممکن است به راهی جدید برای انجام کار قدیمی دست پیدا کنید.

۶- افکار و ایده‌های خود را وارد زندگی کنید.

بحث و گفتگو را متوقف و شروع به ساخت و ساز کن. افکار خود را به واژه‌ها و واژه‌ها را به تصاویر و تصاویر را به مدل تبدیل کن. وقتی مردم بتوانند ایده شما را مشاهده کنند کمتر محتمل است که آن را فراموش کنند و بیشتر مایلند که آن راهکار جدید را جدی بگیرند و درگیر توسعه و مشکلات آن نیز باشند. حتی یک وجود نقاشی بد از ایده، بهتر از عدم نقاشی است.

۷- مواردی را تحریم کنید.

اگر چه ممکن است به نظر خلاف انتظار باشد، داشتن محدودیت‌ها و ضابطه‌ها حقیقتاً الهام بخش نوآوری است که با اجبار شما به تفکر پویا و خلاق منجر می‌شود. به عنوان تمرین شروع کنید به ایجاد محدودیت برای چیزها، سپس موارد تازه‌ای را کشف خواهید کرد. کلمات را تحریم کنید، منابع را تحریم کنید، هدف اولیه و اساسی بازار خودتان را تحریم کنید، ابزارهای ارتباطی پیش فرض خودتان را تحریم کنید، آنوقت مشاهده خواهید کرد که خلاقیت گل می‌کند.

اغلب ایده‌هایی که شما انتخاب می‌کنید ویرایش رقیق شده و ملایم پیشنهادات اول می‌باشد، اما نقطه قوت این تمرین این است که باعث ایجاد جرقه‌ای در ذهن می‌شود که چگونه افکار جدید را به شیوه‌ای برای انجام کارهای قدیمی بکار ببریم.

۸- از محل کار بیرون بیایید.

برای خود این عادت را ایجاد کنید که گاهی به بیرون بگذارید هر چند راه رفتن در امتداد یک بلوک باشد. همانطور که در حال گشت زنی هستید دقت داشته باشید و به اطراف توجه کنید. اگر شما نیازمند قواعدی برای شکار افکار الهام بخش هستید یک بازی ترتیب داده و عمداً و حساب شده ایده‌هایی را که با حرف A شروع می‌شود در روز اول شکار کنید، به همین ترتیب حرف B برای روز دوم و الی آخر. ذهن شما رابطه‌ای ایجاد می‌کند بین آنچه شما می‌بینید و مسائلی که در محل کار دارید. اینست زیبایی ضمیر ناخودآگاه ما انسان‌ها.

۹- محرک خلاقیت باشید.

بسیاری از ما نخستین کاری که در ابتدای هر روز انجام می‌دهیم چک کردن تلفن هاست. به جای اینکه غرق ایمیل‌هایی شوید که امکان انتظار برایشان هست، با خلاقیت ذهن خود را تغذیه کنید. آهنگ، پادکست و یا وبلاگ مورد علاقه‌ی خود را انتخاب کنید. هر چیزی که باشد مطمئن باشید محرک قوه خلاقیت شما خواهد بود. این شیوه آنقدر الهام بخش نگرش و خلاقیت شما در طول روز خواهد بود که شگفت‌زده می‌شوید.

۱۰- از خودتان بپرسید ابر قهرمان من چه کاری انجام خواهد داد.

وقتی روی یک مساله خیلی پافشاری کنید نمی‌توانید به سمت جلو پیشروی کنید، از بالاترین ظرفیت و افراد موجود استفاده کنید. لیستی نزدیک میز خود از توانایی‌های افراد خلاق مورد نظرتان داشته باشید. سپس وقتی مساله بروز می‌کند به لیست خود مراجعه کنید و از خودتان بپرسید که این افراد چگونه این کار را انجام خواهند داد. به این توجه داشته باشد که چگونه ویلی ونکا^۱ راه حلی برای چالش بسته بندی پیدا خواهد کرد، یا چگونه کوکو شانل^۲ به سراغ حل یک موضوع ارتباطی خواهد رفت، یا چگونه سالوادور دیلی^۳ مسئولیت کار آمد تر کردن افراد تدارکات را به عهده خواهد گرفت.

این شگردها به نظر ممکن است بی اهمیت باشد، اما در مجموع باعث می‌شود که جور دیگری به دنیای اطرافتان نگاه کنید. دیدن فرصت‌ها در جایی که هیچکس قادر به دیدن آنها نیست، این همان تعریف نوآوری است. هر چه بیشتر این تمرین‌ها را تکرار کنید پیش فرض ذهنی شما برای تفکرشکل می‌گیرد و نوآوری و خلاقیت بیشتری در کار روزانه تان اتفاق خواهد افتاد.

سخن آخر اینکه، شرکت در یک طرح خلاقانه شجاعت زیادی می‌طلبد. عملکردهای شما می‌تواند الهام بخش دیگران برای پیوستن به گروه باشد. به خاطر داشته باشید که کار نیکو کردن از پر کردن است.
ترجمه سایت:

<https://www.themuse.com/advice/10-ways-you-can-innovate-at-work-every-single-ayno-matter-how-boring-your-job-title>

¹ Willy Wonka

² Coco Chanel

³ Salvador Dali

رسانه‌های اجتماعی

کوشه‌ناز غلامحسین نژاد

کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد

واژه‌ی رسانه در زبان فارسی واژه‌ی نسبتاً جدیدی محسوب می‌شود و معادل واژه‌ی Medium (رسانه) و نیز Media (رسانه‌ها) است. معمولاً آنچه به عنوان رسانه در گفتگوها و مقالات و نوشته‌های مورد استفاده قرار می‌گیرد، به رسانه‌های ارتباطی (Communication Media) اشاره دارد. به تلویزیون، فیلم، رادیو، روزنامه و اینترنت رسانه اطلاق می‌شود اما، تکنولوژی‌هایی که پیام‌ها را به مخاطبانی در نقاط مختلف منطقه، کشور و حتی جهان منتقل می‌کنند به عنوان رسانه مورد بررسی قرار می‌گیرند.

در تعریف رسانه، سه مولفه وجود دارد: اطلاعات و محتوا (پیام)، مخاطب و بستر ارتباطی. معمولاً در مکالمه‌ها و نوشته‌ها، دو اصطلاح رسانه و ابزار رسانه‌ای به صورت مترادف به کار می‌روند. روزنامه، میکروفن، شبکه‌های اجتماعی، رادیو و تلویزیون، همگی ابزارهای رسانه‌ای هستند و می‌توانند نقش بستر ارتباطی را ایفا کنند، اما رسانه، زمانی شکل می‌گیرد که پیام (محتوا) نیز وجود داشته باشد و مخاطبانی هم در انتظار دریافت آن پیام باشند. ساختن رسانه بر پایه‌ی ابزارهای رسانه‌ای، کاری دشوار است و به تلاش و تجربه و تخصص نیاز دارد. داشتن یک وبسایت، یک پیج در شبکه‌های اجتماعی، انتشار پادکست، مجله یا کتاب، به خودی خود به معنای شکل‌گیری یک رسانه نیست. رسانه‌های جمعی به شکل‌های زیر دسته‌بندی می‌شوند:

- کتاب و مجلات (و سایر رسانه‌های مبتنی بر صنعت چاپ)
- صفحه گرامافون و بعدها نوار کاست و لوح‌های فشرده نوری
- سینما
- رادیو
- تلویزیون
- اینترنت
- موبایل

این تقسیم بندی دارای پشتوانه‌ی علمی جدی نیست و باید به خاطر داشته باشیم ابزاری مثل موبایل، هنگامی که برای بازاریابی پیامکی (SMS Marketing) استفاده می‌شود، رسانه جمعی است؛ اما وقتی برای حضور در شبکه‌های اجتماعی از آن استفاده می‌کنیم، دیگر نمی‌توان آن را مصداق رسانه جمعی دانست. با

توسعه فناوری اطلاعات شکل دیگری از رسانه‌های ارتباطی به وجود آمدند که با رسانه‌های جمعی (Mass Media) تفاوت داشتند: رسانه‌هایی که امروزه به عنوان رسانه‌های اجتماعی یا Social Media شناخته می‌شوند. ویژگی رسانه‌های اجتماعی این است که زمینه‌ی ارتباط دو سویه را میان فرستنده و مخاطب فراهم می‌کنند. در این رسانه‌ها، هم‌چنان یک سمت رابطه، قدرت و تسلط بیشتری دارد (فرستنده). با وجودی که ممکن است رسانه‌های اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی هر دو از یک ابزار رسانه‌ای (مثلاً موبایل یا کامپیوتر) استفاده کنند، اما نباید آنها را با هم اشتباه بگیریم. هدف رسانه اجتماعی ارتباط دوسویه بین صاحب رسانه و مخاطب رسانه است. اما در شبکه اجتماعی، هدف اصلی ایجاد ارتباط میان مخاطبان یا مشتریان یا افرادی است که همگی در یک سطح از قدرت و اختیار قرار می‌گیرند. بهترین نمونه از رسانه جمعی، رادیو، تلویزیون، روزنامه و بلیورد است.

رسانه‌های اجتماعی را می‌توان به عنوان کاربردهای گروهی ابزار آنلاین و فن آوری‌هایی تعریف کرد که مشارکت، محاوره، آزاداندیشی، ایجاد و اجتماعی شدن را در گروهی از کاربران، تشویق و میسر می‌سازند (Panahi, Watson, Partrej, 2012). کاربردهایی از ابزارهای نرم افزاری آنلاین، شامل سایت‌های شبکه‌های اجتماعی مانند فیس بوک، مای اسپیس، و توپتر، همچنین سایت‌های اشتراک رسانه‌ای، ریسرچ گیت، آکادِمیا، لینکداین، وبلاگ‌ها، پادکست‌ها، و...

تعریف رسمی از رسانه‌های اجتماعی وجود ندارد، رسانه‌های اجتماعی اغلب به فعالیت‌هایی که در ارتباط با ادغام فن آوری، تعامل اجتماعی و ساختار متون، تصاویر، فیلم‌ها و صدا هستند، اشاره دارد (روجرز، 2009)^۲ محتوای تولید شده توسط این رسانه‌ها، شامل منابع متنوع پدید آمده از اطلاعات آنلاین است که توسط مصرف کنندگان به نیت آموزش و یادگیری درباره خدمات، محصولات، برندها و مسائل دیگر، ایجاد، ابداع و استفاده شده است. اساس این کارکردها و کاربردها فن آورانه بوده و مبتنی بر وب ۲، ساخته شده‌اند که اجازه ایجاد و تغییر در محتوا را به کاربران می‌دهند.

کاربردهای رسانه‌های اجتماعی در کتابخانه

یکی از کاربردهای رسانه‌های اجتماعی در کتابخانه‌های دانشگاهی بحث آموزش است، که به سه موضوع می‌پردازد: آموزش در زمینه همکاری‌های آنلاین، آموزش در زمینه تعاون و اشتراک گذاری منابع و سومین مورد در زمینه عملیاتی کردن نیازها است. (Stoeckel & Sinkinson, 2013). با استفاده از رسانه‌های اجتماعی کتابداران و کتابخانه‌های دیجیتال می‌توانند به عنوان تسهیل کننده ارتباطات و مذاکرات باشند و برای موفقیت کتابداران دیجیتال پنج اصل کلی گوش دادن (شنیدن)، مشارکت کردن، شفاف بودن، سیاست داشتن، و داشتن راهبرد (استراتژی) مطرح شده است. (Schrier, 2011).

استفاده مناسب از رسانه‌های اجتماعی نیازمند سواد رسانه‌ای اجتماعی است و این موضوع می‌بایست به

^۱ پادکست: به انگلیسی (Podcast) یا پادپخش یا تدوین صوتی انتشار مجموعه‌ای از پرونده‌های رسانه دیجیتال است که توزیع آن دیجیتال قابل دریافت و پخش است. این روش ارائه محتوا در سال ۲۰۰۴ محبوبیت و گسترش یافت؛ و گاه به آن رادیوی اینترنتی گفته می‌شود. در اینترنت با استفاده از خوراک صورت می‌گیرد، و توسط کاربران معمولاً بر روی یک پخش کننده موسیقی

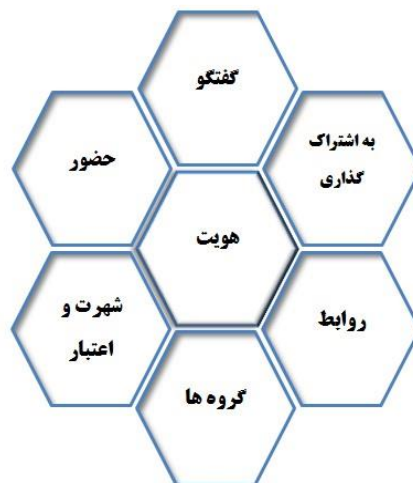
^۲ . Rogers

عنوان یکی از ضرورت‌های مهم جامعه اطلاعاتی مورد توجه قرار گرفته و اقدامات لازم بویژه در زمینه آموزش در برنامه ریزی‌های مدیران و متولیان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به صورت نظام مند دنبال شود. چنان که نتایج برخی مطالعات، نشان می‌دهد، عدم آگاهی، آشنایی و نیز سواد رسانه ای در ارتباط با رسانه‌های اجتماعی از موانع مهم بر سر راه استفاده از رسانه‌های اجتماعی هستند. مشکل اساسی کتابداران در استفاده از رسانه‌های اجتماعی، فقدان ساختار علمی و مشخصی است که متناسب با شیوه‌های خدمت رسانی در کتابخانه و خدمات اطلاع رسانی باشد. بنابراین استفاده از رسانه‌های اجتماعی نیازمند برنامه ی مدونی است تا کتابداران بتوانند بهتر و مؤثرتر از این ابزارها در ارائه خدمات کتابخانه استفاده نمایند. همکاری کتابداران و کاربران، یکی از عوامل مهم در پیاده سازی موفق رسانه‌های اجتماعی است. آن‌ها بر این باورند که نبود سیاست‌های مدون برای استفاده از رسانه‌های اجتماعی از جمله چالش‌های به کارگیری ابزارهای رسانه‌های اجتماعی به وسیله کتابداران دانشگاهی است.

نمایش پیام‌ها و برنامه‌های آموزشی در ارتباط با مزایای استفاده درست از رسانه‌های اجتماعی و مسائل مرتبط با آنها همچون حق مؤلف، حریم شخصی، با توجه به محبوبیت رسانه ی ملی در میان اقشار مختلف می تواند در مرتفع نمودن بسیاری از چالش‌ها ی موجود مؤثر واقع شود. منابع اطلاعاتی قابل توجهی در کشور جهت ارتقای سواد رسانه‌های اجتماعی وجود ندارد و بنابراین توجه پژوهشگران به تولید آثار کاربردی در این زمینه ضروری به نظر می رسد. بدون شک توجه به سواد رسانه‌های اجتماعی در جامعه ی اطلاعاتی بویژه کتابداران و اطلاع رسانی، ضرورتی اساسی در جهت استفاده حداکثری از ظرفیت رسانه‌های اجتماعی در جهت پیشرفت کشور می باشد.

برای رسانه‌های اجتماعی هفت عملکرد؛ هویت^۱، گفتگو، درمیان گذاری، حضور، روابط، اعتبار، و گروه در نظر گرفته شده است که این ویژگی‌ها به ما اجازه می‌دهند سطوح مختلفی از قابلیت‌های رسانه‌ای که می‌توانند پیکربندی شوند را درک کنیم. این بلوکهای ساختمانی نه انحصار دوطرفه دارند و نه همه آنها باید در فعالیت رسانه‌های اجتماعی حضور داشته باشند، آنها ساختار اصلی رسانه‌های اجتماعی هستند.

^۱. Identity

هویت

نشان می‌دهد که کاربران تا چه میزان هویت خود را در فضای رسانه‌های اجتماعی آشکار می‌کنند. این مساله می‌تواند شامل افشای اطلاعاتی مانند نام، سن، جنسیت، حرفه، محل و همچنین اطلاعاتی که به روش‌های خاصی کاربران را به تصویر می‌کشد باشد. افشای هویت کاربر می‌تواند از طریق "خود اظهاری" آگاهانه و یا ناخودآگاه اطلاعات ذهنی مانند افکار، احساسات، رغبت‌ها و نفرت‌های وی انجام شود.

گفتگو

نشان دهنده میزان برقراری ارتباط بین کاربران است و برخی رسانه‌های اجتماعی به گونه‌ای طراحی شده‌اند که در درجه اول گفتگو میان افراد و گروه‌ها را تسهیل و فراهم کنند. برخی هدفشان این است تا همفکران جدید و دوستان واقعی پیدا کنند، برخی نیز از رسانه‌های اجتماعی به عنوان راهی برای شنیده شدن پیام خود و تأثیر مثبت بر عوامل انسانی، مشکلات محیطی، موضوعات اقتصادی و یا بحث‌های سیاسی استفاده می‌کنند. آنچه در این میان مطرح می‌شود، دو مفهوم "سرعت مکالمه" و "جهت تغییر مکالمه است"؛ سرعت در یک گفتگو برابر است با تعداد مکالمات جدید در طی یک دوره زمانی مشخص، و جهت تغییر نیز ادامه و عدم ادامه گفتگو می‌باشد.

در میان‌گذاری (به اشتراک‌گذاری)

در میان‌گذاری نشان دهنده مقدار محتوایی است که کاربران آن را مبادله یا توزیع کرده و یا دریافت می‌کنند. اصطلاح "اجتماعی" بودن بیان می‌کند که در میان‌گذاری و مشارکت در بین کاربران امری حیاتی، و به مثابه سرمایه اجتماعی به شمار می‌رود. در بسیاری از موارد، اجتماعی بودن پیرامون موضوع‌هایی است که روابط بین افراد را به وجود می‌آورد.

روابط اینکه کاربران تا چه اندازه می‌توانند با سایر کاربران در ارتباط باشند. منظور از "ارتباط" این است که دو کاربر به نحوی با هم معاشرت کنند که منجر به گفتگو یا هدف اجتماعی مشترک و نیز ملاقات و یا همدیگر را به عنوان دوست در لیست خود قرار دهند.

حضور

"حضور" نشان دهنده میزان دسترس پذیری کاربران و دانستن جایی در جهان مجازی و یا در دنیای واقعی است که دیگران در آن حضور دارند، و اینکه آیا آنها در دسترس هستند. در دنیای مجازی، این امر از طریق خطوط وضعیت، مانند "در دسترس" یا "پنهان‌شده" قابل انجام است. با توجه به افزایش مردم در حال حرکت، این حضور پلی بین واقعیت و دنیای مجازی است.

شهرت و اعتبار

شهرت و اعتبار یعنی حوزه‌ای که کاربران می‌توانند مواضع دیگران از جمله خودشان را در حال و هوای رسانه‌های اجتماعی شناسایی کنند. در اغلب موارد، شهرت و اعتبار از جنس اعتماد است، اما از آنجا که فن‌آوری‌های اطلاعات هنوز در تعیین چنین معیارهای کیفی خوب عمل نمی‌کنند، سایت‌های رسانه‌های اجتماعی بر "ترک‌های مکانیکی" تکیه می‌کنند. در رسانه‌های اجتماعی، اعتبار نه تنها به افراد، بلکه به محتوایی که اغلب با استفاده از سیستم‌های رای‌گیری ارزیابی می‌شود داده می‌شود. در یوتیوب، اعتبار فیلم‌ها ممکن است بر اساس تعداد مشاهده و یا رتبه بندی باشد در حالی که در فیس بوک می‌تواند بر اساس دوست داشتن‌ها باشد.

گروه‌ها

گروه‌ها حوزه‌ای را نشان می‌دهد که کاربران می‌توانند اقدام به تشکیل جوامع اصلی و جوامع فرعی کنند. هر چه بیشتر یک شبکه "اجتماعی" می‌شود، گروه دوستان، طرفداران و تماس‌ها نیز بزرگتر می‌شوند.

طبقه‌بندی رسانه‌های اجتماعی

از انواع رسانه‌های اجتماعی می‌توان به شبکه‌های اجتماعی^۱ و بلاگ‌ها^۲ (پروژه‌های مشارکتی)، ویکی‌ها^۳ (ارتباطات محتوایی)^۴ جوامع محتوامحور، (میکرو بلاگ‌ها)^۵، دنیاهای بازی مجازی، سیستم‌های پیام‌رسان فوری^۶ نام برد.

شبکه‌های اجتماعی، اجازه ساخت صفحات شخصی، برقراری ارتباط و شبکه‌سازی با دوستان آنلاین را دارد. وبلاگ‌ها که رایج‌ترین نوع رسانه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند، مجله‌های آنلاینی هستند که با محتواهای جدید کاربران بروزرسانی می‌شوند. ویکی‌ها سایت‌هایی هستند که به کاربران اجازه اضافه کردن و ویرایش محتوا را می‌دهند و محتوای تولید شده شان حاصل مشارکت اعضا می‌باشد. ارتباطات محتوایی امکان مدیریت و به اشتراک گذاری نوع خاصی از محتوا از قبیل عکس، فایل‌های ویدئویی، متن یا لینک را فراهم می‌کنند. میکرو بلاگ‌ها که تلفیقی از شبکه‌های اجتماعی و وبلاگ‌های کوچک هستند با محتواهای کوتاه کاربران بروزرسانی می‌شوند، پیام‌رسان‌های فوری گونه‌ای از ارتباط مستقیم متنی بیدرنگ^۷ بین دو یا چند فرد را با رایانه شخصی یا دستگاه‌های دیگر و از طریق یک کارخواه نرم افزاری^۸ مشترک فراهم می‌کنند. متن کاربر بر روی یک شبکه مانند اینترنت منتقل می‌شود. کارخواه‌های نرم افزاری پیشرفته تر پیام‌رسانی فوری رده‌های بالاتری از ارتباط مانند تماس تصویری یا صوتی را عرضه می‌کنند.

شبکه‌های اجتماعی، شکافی باریک بین زندگی خصوصی و عمومی انسان‌ها به وجود آورده و با گسترش

¹ Social networks

² Blogs

³ Wikis

⁴ Content communities

⁵ Micro Blogging

⁶ Instant Messaging

⁷ Real-Time

⁸ Software Client

استفاده از شبکه‌های اجتماعی، افشا شدن اطلاعات خصوصی، سلامت روانی جامعه و حریم خصوصی افراد را تهدید می‌کند. اگرچه کاربران می‌توانند حریم خصوصی خود را در پروفایل تنظیم کنند اما، آنها را با مدیر ناشناخته یک وب سایت به اشتراک گذاشته اند. بنابراین ممکن است اطلاعات شخصی آنها توسط دوستان، معلم، کارفرما، همسر، مجرمان اینترنتی و یا شرکت بازاریابی مورد استفاده قرار گیرد.

در یک مطالعه انجام شده توسط مرکز تحقیقات اینترنت پیو^۱ و پروژه زندگی آمریکایی در سال ۲۰۱۷ آنها دریافتند. ۲ درصد جوانان نام خود را به همراه عکس از خود ۷۳٪ (، نام شهر) ۲۰٪ (و آدرس ایمیل) ۲۳٪ ارسال می‌کنند. این مطالعه نشان داد به طور کلی دختران اطلاعاتی را که بتوان با کمک آن محل فیزیکی آنها را پیدا کرد به درستی ارسال می‌کنند. از سوی دیگر پسران مخالف این هستند و معمولاً اطلاعات بیشتر در مورد محل واقعی خود را انتشار نمی‌دهند (لنهارت و مادن، ۲۰۱۷). و این نشان دهنده این است که دختران نسبت به پسران آسیب‌پذیرتر هستند.

زیست‌شناختی تاثیرات رسانه‌های اجتماعی

پرسش مهمی که در این رابطه مطرح می‌شود این است که آیا حضور در شبکه‌های اجتماعی و جهان مجازی در دنیای واقعی موجب تضعیف ارتباطات اجتماعی و همچنین سلامت جسمی و روانی کاربران خواهد شد. استفاده کنترل نشده از اینترنت تکامل فیزیکی، رشد اجتماعی و روانی نوجوانان را در معرض خطر قرار می‌دهد. این دوری از خانواده و دوستان نوعی حالت روانی است که به آن انزوای اجتماعی می‌گویند. سایت‌های شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی را در منزوی تر نمودن کاربرانشان ایفا می‌نمایند! فقدان تماس چهره به چهره در انسان می‌تواند در روش کار آنها اختلال و تغییر ایجاد نماید، واکنش‌های ایمنی را بر هم زند و عملکرد عروق و عملکرد ذهنی را تحت تاثیر قرار دهد. سطح این آسیب‌ها می‌تواند افزایش پیدا کند و خطر ابتلا به مشکلات سلامتی مانند سرطان، سکتة مغزی، بیماری قلبی و زوال عقل را در کاربرانی که به میزان بالایی از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌نمایند و موجبات فقدان تماس چهره به چهره در آنها فراهم شده ایجاد نماید (سیگمن^۲، ۲۰۱۳).

منابع

فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی ایران / سال هشتم - شماره اول

مجله تعامل انسان و اطلاعات، جلد دوم، شماره سوم

کاربرد رسانه‌های اجتماعی در کتابخانه‌های دانشگاهی، علیرضا اسفندیاری مقدم

سواد رسانه‌های اجتماعی کتابداران و کاربران و تاثیر آن بر بهبود خدمات، فاطمه زارع‌زاده، هادی شریف مقدم.

۱۳۹۷

^۱ Pew Interne. org

^۲ Aric Sigman

گزارش کوتاه از برخی فعالیت‌های انجام شده

دومرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی در سال ۱۳۹۸

فرزانه فرجامی، کارشناس ارشد
مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی
دانشگاه فردوسی مشهد

در سال ۱۳۹۸ مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی ضمن بزرگداشت هفتادمین سال تاسیس دانشگاه فردوسی تلاش نمود تا با ارتقا کیفیت خدمات، استفاده از فناوری‌های نوین، افزایش کیفیت محتوای وب سایت، و بهبود منابع انسانی در جهت کسب مقام دومین دانشگاه جامع کشور کوشا باشد. تحقیق و بررسی در خصوص ایجاد کتابخانه دیجیتالی دانشگاه با استفاده از نرم‌افزار متن باز دی اسپیس (Dspace)، ارائه اطلاعات پایان‌نامه‌ها به صورت تمام متن در سطح اینترنت دانشگاه به صورت الکترونیکی، راه‌اندازی خدمات مشاوره اطلاعاتی، گسترش و توسعه فضاهای مطالعه، تهیه منابع آموزشی و برقراری دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی مورد نیاز از جمله فعالیت‌های کتابخانه در این رابطه می‌باشد. همچنین از موارد دیگر می‌توان به گسترش فضای مخزن کتاب‌ها، ارتقا سواد اطلاعاتی کاربران و کارکنان با افزایش برگزاری کارگاه‌های آموزشی، مستندسازی فعالیت‌های کارشناسان، ایجاد کمیته‌های تخصصی، حمایت از دانشگاه سبز و... اشاره نمود.

کتابخانه مرکزی با داشتن ۱۳ بخش نسبت به ارائه خدمات به خانواده بزرگ دانشگاه همت گماشته است اگر چه که در ماه آخر سال بعثت شیوع ویروس کرونا این خدمات نیز تحت تاثیر قرار گرفت. در همین راستا بخش سفارشات از طریق مجموعه‌سازی منابع اطلاعاتی در سال ۱۳۹۸ مبلغ ۵,۲۷۸,۷۴۵,۰۱۵ ریال جهت خرید منابع هزینه نمود (جدول ۱). به گونه‌ای که تعداد ۲۵۷۳ نسخه کتاب فارسی، ۲۶۴ عنوان کتاب لاتین چاپی و الکترونیکی، ۴۴ عنوان نشریه فارسی، ۳ پایگاه مقالات فارسی و امکان دسترسی به بیش از ۲۵۰ پایگا مقالات لاتین فراهم شد.

جدول شماره (۱): مبلغ هزینه شده برای تأمین منابع اطلاعاتی کتابخانه در سال ۱۳۹۸

هزینه ریالی صرف شده	روش تهیه		زبان منبع	نام واحد	نوع منبع اطلاعاتی
	اهدایی	خریداری			
۳,۰۸۸,۱۵۵,۵۱۹	۲۱۵۲	۲۵۷۳	فارسی و عربی	کتابخانه مرکزی	کتاب
	۱۸۶	۲۶۴	لاتین چاپی و الکترونیکی		
	۰	۰	لاتین		
۸۷,۸۶۰,۰۰۰	۴۵	۴۴	فارسی	کتابخانه	نشریات (عنوان)
	۲۰۱	۰	لاتین	مرکزی	
۷۸,۱۵۰,۰۰۰	-	۳	فارسی	کتابخانه	پایگاه‌های
۹۳۰,۰۰۰,۰۰۰	-	بیش از ۲۵۰	لاتین	مرکزی	اطلاعاتی
۵,۲۷۸,۷۴۵,۰۱۵	جمع				

در بخش فهرست نویسی نیز تعداد ۱۳۱۵۳ عنوان کتاب فهرست نویسی و آماده‌سازی گردید که از این تعداد ۱۱۸۴۴ عنوان کتاب فارسی و ۱۳۰۹ عنوان کتاب لاتین می‌باشند. اطلاعات مربوط به آمار کتاب‌های فهرست نویسی شده در کتابخانه‌های دانشکده‌ها در جدول ۲ آمده است.

جدول شماره (۲): آمار کتاب‌های فهرست نویسی شده در بخش فهرستنویسی در سال ۱۳۹۸

ردیف	دانشکده	فارسی	لاتین
۱	الهیات	۱۶۴۰	-
۲	ادبیات	۴۲۲۷	۸۱۱
۳	علوم تربیتی	۸۴۸	۴۹
۴	مرکز مشاوره	۱۵۵	-
۵	کتابخانه مرکزی	۴۹۷۴	۴۴۹
	جمع کل	۱۱۸۴۴	۱۳۰۹

در بخش امانت کتابخانه تعداد کل کتاب‌های موجود شامل ۲۸۸۸۷۲ نسخه می‌باشد که از این تعداد ۲۰۴۶۸۰ نسخه کتاب فارسی و ۸۴۱۹۲ نسخه کتاب لاتین می‌باشد (جدول ۳). تعداد کتاب‌های امانت داده شده فارسی و لاتین در طی سال ۱۳۹۸ ۴ بالغ بر ۱۰۰۳۵۲ عنوان بوده است (جدول ۴). با توجه به اینکه بخش امانت از بخش‌های فعال و پویای کتابخانه می‌باشد، روزانه حداقل به بیش از ۷۰۰ نفر از اعضا خدمات ارائه می‌گردد.

جدول شماره (۳): آمار کتاب‌های موجود در کتابخانه مرکزی در سال ۱۳۹۸

تعداد کتاب			
موجودی		نوع	
لاتین	فارسی		
۷۴۳۶۴	۱۸۹۸۶۹	غیرمرجع (نسخه)	کتابخانه
۹۸۲۸	۱۴۸۱۱	مرجع (نسخه)	مرکزی

جدول شماره (۴): آمار کتاب‌های امانت داده شده به تفکیک دانشجویان، اعضای هیات علمی و کارمندان در سال ۱۳۹۸

تعداد کتاب‌های امانت داده شده						
کتابخانه مرکزی	کل اعضا		تعداد دانشجویان			تعداد کارکنان
	تعداد عضو	تعداد کتاب امانت داده شده	تعداد دانشجویان کارشناسی ارشد	تعداد دانشجویان کارشناسی دکتری	تعداد اعضای هیئت علمی	
کتاب‌های فارسی	۲۵۰۰۰	۹۴۹۹۳	۵۳۵۲۱	۲۵۸۷۷	۱۱۶۵۱	۱۶۰۰
کتاب‌های لاتین		۵۳۵۹	۲۱۵۳	۱۹۱۱	۹۷۵	۵۳

افزون بر موارد ذکر شده بخش مرجع کتابخانه با داشتن بیش از ۱۴۰۹۵ نسخه کتاب فارسی و ۹۸۰۱ نسخه کتاب لاتین در جهت رفع نیازهای آموزشی و پژوهشی‌استادان، دانشجویان و پژوهشگران تلاش می‌نماید. در سال ۱۳۹۸ حدود ۶۹۸ نسخه کتاب به این مجموعه اضافه شد که از این تعداد ۶۷۳ نسخه فارسی و ۲۵ نسخه لاتین می‌باشد.

همچنین بخش پایان‌نامه‌های مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی نیز با داشتن نزدیک به ۲۶۰۰۰ پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد و دکتری یکی دیگر از بخش‌های فعال و پویای کتابخانه به شمار می‌رود. در این بخش در سال ۱۳۹۸ تعداد ۱۲۱۵ پایان‌نامه در مقطع کارشناسی ارشد و تعداد ۴۸۵ پایان‌نامه در مقطع دکتری وارد مجموعه شده است.

بخش نشریات کتابخانه بخش دیگری است که با داشتن بیش از ۱۳۵۴ عنوان نشریه لاتین و ۹۶۷ عنوان نشریه فارسی در سال ۱۳۹۸ مجموعه غنی از مجلات را فراهم ساخته به گونه‌ای که نیازهای پژوهشی مراجعان را تامین می‌نماید، همچنین امکان دسترسی به ۳ پایگاه مقالات فارسی، و بیش از ۲۵۰ پایگاه مقالات لاتین و خرید ۴۴ عنوان مجله فارسی در این سال فراهم گردید.

بخش آموزش و ارتباطات نیز با هدف ارائه برنامه‌های آموزشی به منظور حفظ، اشاعه و ارتقا دانش جامعه دانشگاهی و ایجاد ارتباط و تعامل، فعالیت‌های خود از جمله برگزاری ۱۱۲ کارگاه، تور آموزشی و نشست‌های علمی را ارائه نمود. از فعالیت‌های ویژه این بخش در سال ۱۳۹۸ پیگیری لازم جهت تجهیز کارگاه آموزشی، اتاق شورا و تهیه سایر ابزار، تجهیزات و امکانات مورد نیاز جهت ارائه بهینه خدمات آموزشی بود. علاوه بر این بخش در سال ۹۸ میزبانی بیش از ۷۲۸ بازدیدکننده در سطح ملی و بین‌المللی را برعهده داشت.

یکی دیگر از بخش‌های مهم در مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی بخش اطلاع رسانی است که این بخش با هدف شناسایی نیازهای جامعه دانشگاهی و فراهم کردن امکان دسترسی سریع و آسان به منابع اطلاعاتی و به منظور پشتیبانی از اهداف آموزشی و پژوهشی دانشگاه خدمات خود را چه به صورت حضوری و چه به صورت مجازی ارائه نموده است. از جمله فعالیت‌های ویژه این بخش می‌توان به پیگیری امور راه اندازی کتابخانه دیجیتالی دانشگاه با استفاده از نرم افزار متن باز دی اسپیس (Dspace)، مدیریت مقالات سیستم ساعد، مدیریت سامانه پاد و مدیریت وب سایت کتابخانه اشاره نمود.

بخش علم‌سنجی یکی از بخش جدید در کتابخانه مرکزی است که با هدف تحلیل و گزارش تولیدات علمی منتشرشده اعضای هیئت‌علمی، رصد نظام‌های علم‌سنجی داخلی و خارجی، بومی‌سازی شاخص‌های علم‌سنجی با سیاست‌های دانشگاه به بررسی، اصلاح و تکمیل اطلاعات اعضای هیئت‌علمی در سامانه علم‌سنجی دانشگاه می‌پردازد. در همین راستا این بخش با برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اعضای هیئت‌علمی، بررسی وضعیت رتبه دانشگاه فردوسی در رتبه‌بندی مؤسسات سایمگو و تهیه گزارش دوماهه WOS و SCOPUS و... تلاش می‌نماید تا علاوه بر آگاه‌سازی اعضای هیات علمی از وضعیت علمی خود، وضعیت علمی دانشگاه را از طریق بررسی شاخص‌های علم‌سنجی رصد نماید.

علاوه بر فعالیت‌های مطرح شده در بالا، می‌توان به برگزاری ۳ نمایشگاه کتاب، ایجاد دو سالن مطالعه ویژه خواهران با ظرفیت ۷۵ نفر و برادران با ظرفیت ۹۰ نفر، انتقال مجموعه‌های اهدایی به سالن مرجع کتاب‌های فارسی، انتقال بخش اطلاع رسانی به بخش خدمات پایان نامه‌های دیجیتال، و تدارک فضای سالن کتابخانه در طبقه اول جهت مطالعه دانشجویان در مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی اشاره نمود.

از آموزش های کتابخانه ای در دانشگاه فردوسی مشهد

چقدر مطلع هستید؟

فاطمه هراتیان دوغایی،

کارشناس مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی

دانشگاه فردوسی مشهد

فعالیت های بخش آموزش و ارتباطات مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی، بر ارتقای سطح سواد اطلاعاتی کاربران متمرکز است. در این راستا، کتابخانه مرکزی دوره های آموزشی مختلفی را برگزار می کند و با توجه به نقشی که برای این آموزش ها قائل است، برنامه های مدونی را در دستور کار قرار می دهد. آموزش های کتابخانه ای که به دنبال نیازسنجی و تجربه و بازخوردهای کاربران تدارک دیده می شود می تواند در بهبود کیفیت عملکرد آموزشی و پژوهشی کاربران نقش به سزائی داشته باشد، لذا بر این اساس، برنامه های آموزشی هر ترم تحصیلی پس از زمانبندی از طریق وب سایت کتابخانه مرکزی و سایر کانالها و شبکه های ارتباطی و اطلاعاتی برای کاربران دانشگاه اطلاع رسانی می گردد. بعضی از آموزش ها بنا به ضرورت و تقاضاهای مکرر جزو آموزش های پرتکرار و بعضی از آنها در هر ترم یک بار برگزار می شود. عمده مدرسین این دوره های آموزشی کتابداران متخصص هستند ولی از اعضای هیات علمی بویژه اعضای هیات علمی گروه علم اطلاعات و دانش شناسی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی داوطلب نیز به منظور آموزش استفاده می شود. این آموزش ها در حال حاضر برای کاربران دانشگاه فردوسی مشهد بصورت رایگان ارائه می شود و در صورت تمایل، شرکت کنندگان می توانند گواهینامه آموزش مربوطه را تقاضا و با شرایط و مقررات تعریف شده دریافت نمایند.

یکی از تجربیات موفق این آموزش ها همکاری مشترک کتابخانه مرکزی با گروه های آموزشی در برگزاری کارگاه های روش تحقیق است، روش کار به این شکل است که استاد مدرس درس روش تحقیق با هماهنگی قبلی حداقل یک جلسه از جلسات درس روش تحقیق (یا سمینار) را در کتابخانه مرکزی برگزار می کند و کارشناسان مدرس که کتابداران متخصص و باتجربه هستند در کارگاه منابع و پایگاه های قابل دسترس در دانشگاه فردوسی مشهد را معرفی و مهارت های جستجو و تجربیات عملی خود را منتقل می کنند، بدیهی است دانش نظری آموخته از محضر استاد مدرس همراه با مهارت ها و تجربیات ارزشمند کتابداران می تواند توشه خوبی برای پیشبرد اهداف آموزشی و پژوهشی دانشجویان باشد.

همچنین، علاوه بر فهرست آموزش هایی که هر ترم برنامه ریزی و اعلام می گردد، در طول ترم نیز تقاضاهایی از طرف اساتید یا دانشجویان برای برگزاری کارگاه یا آموزش های ویژه دریافت می شود که تلاش بر این است تا تقاضاهای رسیده نیز در حد امکان اجرا گردند. در جدول زیر نمونه هایی از عناوین دوره های

آموزشی برگزار شده در مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی ارائه شده است. اعضای هیات‌علمی و کارکنان دانشگاه فردوسی می‌توانند ضمن آشنایی با دوره‌های آموزشی مختلف برگزار شده در کتابخانه مرکزی، با مراجعه به وبسایت کتابخانه و انتخاب گزینه دوره‌های آموزشی در دوره‌های اعلام شده ثبت نام و در موعد مقرر در کلاس‌های مربوطه شرکت نمایند.

نمونه عناوین آموزش‌های برگزار شده

ردیف	عنوان دوره آموزشی	برگزار کننده
۱	کارگاه آشنایی با نرم‌افزار استناددهی EndNote	کتابداران / دانشجویان دکتری
۲	مهارت‌های جستجو در پایگاه‌های اطلاعات قابل دسترس با تاکید بر پایگاه‌های استنادی ISI & WOS	کتابداران
۳	شناسایی مجلات مناسب برای انتشار مقاله	کتابداران / عضو هیات علمی
۴	نکات کاربردی در پیشنهاد پژوهش و نگارش پایان‌نامه	کتابداران
۵	مقاله‌نویسی از نگارش تا پذیرش (ویژه پژوهشگران علوم پایه و مهندسی)	عضو هیات علمی
۶	آشنایی با نرم‌افزار استناددهی مندلی	کتابداران
۷	راهکارهایی برای ارائه موفق	عضو هیات علمی
۸	نکات کلیدی در مقاله‌نویسی انگلیسی	عضو هیات علمی
۹	معرفی انواع منابع مرجع چاپی و شیوه جستجو و بازیابی اطلاعات از این منابع (ویژه دانشجویان نو ورود)	کتابداران
۱۰	رزومه‌نویسی به زبان انگلیسی	کتابداران
۱۱	آشنایی با نرم‌افزار مکس کیو دا (MAXQDA)	کتابداران
۱۲	آشنایی با سبک‌های استناددهی در نوشتارهای علمی	کتابداران

لینک صفحه کارگاه‌های آموزشی:

http://library.um.ac.ir/index.php?option=com_content&view=article&id=98&Itemid=607&Lang=fa

